Kohtulahendite kogumik

ÜLDKOHTU OTSUS (esimene koda laiendatud koosseisus)

20. juuli 2017 *

Rahaline abi – Perioodi 2007 – 2013 üldprogramm „Põhiõigused ja õigusasjad“ – Eriprogramm „Tsiviilõigus“ – Tühistamishagi – Täitmisele pööratav otsus – ELTL artikkel 299 – Akti vastuvõtja pädevus – Hea halduse põhimõte – Nõue, millega kohustatakse komisjoni tasuma toetuslepingute alusel võlgnetav lõppmakse – Hagi osaline ümberkvalifitseerimine – Vahekohtuklausel – Üldkohtu pädevus – Rahastamiskõlblikud kulud

Kohtuasjas T-644/14,

ADR Center SpA, asukoht Rooma (Itaalia), esindaja: advokaat L. Tantalo, hiljem advokaat A. Guillerme,

hageja,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: J. Estrada de Solà ja L. Cappelletti, hiljem J. Estrada de Solà ja S. Delaude,

kostja,

mille ese on esiteks ELTL artikli 263 alusel esitatud nõue, et tühistataks komisjoni 27. juuni 2014. aasta otsus C(2014) 4485 (final), millega nõutakse tagasi üks osa rahalisest toetusest, mis maksti hagejale eriprogrammi „Tsiviilõigus“ raames sõlmitud kolme toetuslepingu alusel, ning teiseks ELTL artikli 272 alusel esitatud nõue, et komisjonilt mõistetaks hageja kasuks välja kolme toetuslepingu alusel võlgnetav lõppsumma 49 172,52 eurot ning kahjuhüvitis,

ÜLDKOHUS (esimene koda laiendatud koosseisus),

koosseisus: koja president H. Kanninen, kohtunikud I. Pelikánová, E. Buttigieg (ettekandja), S. Gervasoni ja L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín,

kohtusekretär: ametnik P. Cullen,

arvestades menetluse kirjalikku osa ja 23. novembri 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: inglise.

otsuse

I. **Vaidluse taust**

1 Hageja ADR Center SpA on Itaalias asutatud äriühing, mis osutab teenuseid vaidluste kohtuvälise lahendamise valdkonnas.

A. **Asjaomased toetuslepingud**

2 Detsembris 2008 sõlmisid Euroopa Ühendus, kes esindas Euroopa Ühenduste Komisjon, ja konsortsiumid, kelle koordinaator oli hageja, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. septembri 2007. aasta otsusega nr 1149/2007/EÜ, millega luuakse ajavahemikuks 2007–2013 üldprogrammi „Põhiõigused ja õigusasjad“ raames eriprogramm „Tsiviilõigus“ (ELT 2007, L 257, lk 16), kehtestatud eriprogrammi rakendamiseks kolm toetuslepingut viidetega vastavalt JLS/CJ/2007-1/18, JLS/CJ/2007-1/19 ja JLS/CJ/2007-1/21 (edaspidi vastavalt „toetusleping A“, „toetusleping B“ ja „toetusleping C“ ning koos „toetuslepingud“).

1. *Toetusleping A*

3 Toetusleping A puudutas meedet „Vaidluste kohtuvälise lahendamise kasutamata jätmisega kaasnevad kulud – Ühendusesiseste kaubanduslike vaidluste tegelike kulude uuring ja selgitused (The costs of non ADR – Surveying and showing the actual costs of intra-community commercial litigation)“. Selle meetme sisu oli uuring, mille eesmärk oli analüüsida vaidluste kohtuvälise lahendamise kasutamata jätmisega kaasnevaid kulusid kaubandussektoris.

4 Toetuslepingu A artiklis I.2.2 oli kirjas, et asjaomase meetme kestus on 12 kuud. 17. detsembril 2009 allkirjastatud lisaga pikendati seda kestust 16 kuuni, see tähendab kuni 10. aprillini 2010.

5 Toetuslepingu A artiklitest I.4.2 ja I.4.3 tuleneb, et rahastamiskõlblike kulude kogusumma oli hinnanguliselt 216 880 eurot ja maksimaalseks toetussummaks määrati 173 000 eurot, mis moodustab rahastamiskõlblikest kuludest hinnanguliselt 79,8%.

2. *Toetusleping B*

6 Toetusleping B puudutas meedet „Vahendusmenetluse kasutamist käsitlevate teabeürituste paremini kättesaadavaks tegemine Euroopa Liidus: vaidluste lahendamise hõlbustamist tutvustav video (Making information sessions on the use of mediation easily available throughout the EU: A video guide to facilitate settlement)“. Selle meetme sisu oli spetsiaalsete videote tegemine, mille eesmärk oli suurendada juristide ja vaidluspoolte teadlikkust vahendusmenetluse olemuse ja kasulikkuse kohta piiriülestes vaidlustes.

7 Toetuslepingu B artiklist I.2.2 tuleneb, et meetme kestus oli 18 kuud ning see pidi lõppema 9. juunil 2010.

8 Toetuslepingu B artiklitest I.4.2 ja I.4.3 tuleneb, et rahastamiskõlblike kulude kogusumma oli hinnanguliselt 243 500 eurot ja maksimaalseks toetussummaks määrati 194 000 eurot, mis moodustab rahastamiskõlblikest kuludest hinnanguliselt 79,7%.

3. ***Toetusleping C***

9 Toetusleping C puudutas meedet „Rohkem kui võit: vahendusmenetluse edukas kasutamine klientide esindamisel (Beyond winning: successful mediation advocacy in representing clients)“. Meetme põhieesmärk oli informeerida advokaate vahendusmenetluse kasutamise võimalusest ja aidata neil paremini mõista selle eeliseid.

10 Toetuslepingu C artiklist I.2.2 tuleneb, et meetme kestus oli 18 kuud ning see pidi lõppema 9. juunil 2010.

11 Toetuslepingu C artiklitest I.4.2 ja I.4.3 tuleneb, et rahastamiskõlblike kulude kogusumma oli hinnanguliselt 241 856 eurot ja maksimaalseks toetussummaks määrati 193 000 eurot, mis moodustab rahastamiskõlblikest kuludest hinnanguliselt 79,8%.

4. ***Toetuslepingute ülesehitus ja asjassepuutuvad ühissätted***

a) ***Struktuur***

12 Kõik toetuslepingud koosnesid eritingimustest, mille artiklite numeratsioon sisaldas Rooma numbrit I, üldtingimustest, mille numeratsioon sisaldas Rooma numbrit II, ning neljast lisast. Lisaks oli täpsustatud, et eritingimustes sisalduvad tingimused on ülejäänud lepingu suhtes ülimuslikud, üldtingimustes sisalduvad tingimused on lisades ette nähtud tingimuste suhtes ülimuslikud ning lepingus sisalduvad tingimused on pakkumiskutse sisu ja toetustaotluste esitamise juhendi (edaspidi „toetuse taotlejate juhend“) suhtes ülimuslikud. Samas oli märgitud, et kahte viimati nimetatud dokumenti kasutatakse „täiendavalt“.

b) ***Aruannete ja muude dokumentide esitamine***

13 Toetuslepingute artiklite I.6 ja II.15.4 koostoimest tuleneb, et koordinaator esitab kahe kuu jooksul meetme lõppemisest esiteks meetme tehnilise rakendamise lõpparuande, teiseks lõpliku finantsaruande tegelikult kantud kulude kohta, järgides hinnangulise eelarve struktuuri ja kasutades sama kirjeldust, ning kolmandaks meetme tulude ja kulude lõpliku koondaruande (edaspidi kolm dokumenti koos „lõpparuanne“).

c) ***Komisjoni maksed***

14 Toetuslepingute artikkel I.5 sätestas, et komisjon teeb toetusesaajatele eelmakse ning lõppmakse makse tehakse pärast meetme lõppemist. Lõppmakse taotlus tuleb esitada muu hulgas koos meetme tehnilise rakendamise lõpparuandega ja lõpliku finantsaruandega ning komisjonil on aruande heakskiitmiseks või tagasilükkamiseks ning lõppmakse tegemiseks või täiendavate dokumentide ja täiendava teabe küsimuseks aega 90 päeva. Toetusesaajal on täiendava teabe või uue aruande esitamiseks aega 30 kalendripäeva.

d) ***Kohaldatav õigus ja pädevad kohtud***

15 Toetuslepingute artiklis I.9 oli sätestatud:

„Toetuse suhtes kohaldatakse lepingu sätteid, ühenduse kohaldatavaid sätteid ja vajaduse korral toetusi käsitlevat Belgia õigust.

Komisjoni otsuste peale, mis puudutavad lepingu sätete kohaldamist ja lepingu rakendamist, võivad toetusesaajad esitada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtule hagi või edasikaebamise korral Euroopa Ühenduste Kohtule apellatsioonkaebuse.“

e) ***Rahastamiskõlblikud kulud***

16 Toetuslepingute artiklis II.14.1 oli rahastamiskõlblike kulude kohta sätestatud järgmiselt:

„Selleks, et kulusid võiks pidada meetme rahastamiskõlblikeks kuludeks, peavad need vastama järgmistele üldistele kriteeriumidele:

– olema seotud lepingu esemega ning lepingule lisatud hinnangulises eelarves ette nähtud;

– olema lepingu esemeks oleva meetme elluviimiseks vajalikud;

– olema mõistlikud ja põhjendatud […];

– olema tekkinud meetme käigus […];

– olema toetusesaajate poolt tegelikult kantud, kirjendatud toetusesaajate raamatupidamisarvestuses vastavalt nende suhtes kohaldatavatele raamatupidamispõhimõtetele ning deklareeritud vastavalt kohaldatavatele maksu- ja sotsiaalkindlustusseadustele;

– olema kindlaks määratavad ja kontrollitavad.

Toetusesaajate raamatupidamisarvestuse ja sisekontrolli kord peab võimaldama näidata meetme raames deklareeritud kulude ja tulude ning raamatupidamisaruannete ja neile lisatud tõendavate dokumentide otsest vastavust.“

f) ***Täitmisele pööratavad otsused***

17 Toetuslepingute artiklis II.19.5 oli sätestatud:

„Toetusesaajaid teavitatakse sellest, et komisjon võib Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 256 kohaselt täitmisele pööratava otsusega ametlikult määrata kindlaks summasid, mis on saada teistelt isikutelt peale riikide. Selle otsuse vastu võib esitada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtule hagi.“

g) ***Kontrollid ja auditid***

18 Toetuslepingute artikli II.20 asjakohases osas oli sätestatud:

„II.20.1.
Koordinaator on kohustatud esitama meetme ja lepingu sätete nõuetekohaseks rakendamiseks kogu üksikasjaliku teabe, mida on nõudnud komisjon või muu komisjoni poolt volitatud väline asutus. Kui komisjon soovib, võib ta nõuda sellist teavet otse kaastoetusesaajatelt.

II.20.2. Toetusesaajad annavad komisjoni käsutusse kõik originaaldokumendid, eelkõige raamatupidamis- ja maksualased dokumendid, või nõuetekohaselt põhjendatud erandjuhtudel toetuslepinguga seotud originaaldokumentide tõestatud koopiad, mida säilitatakse kohaldatavate siseriiklike õigusaktide kohaselt mis tahes asjakohasel andmekandjal, mis tagab nende tervikluse, viie aasta jooksul artiklis I.5 sätestatud lõppmakse tegemisest arvates.

II.20.3. Abisaajad nõustuvad sellega, et komisjon võib otse oma töötajate või muu tema poolt selleks volitatud välise asutuse kaudu viia toetuse kasutamise kohta läbi auditi. Auditi võib läbi viia kogu lepingu rakendamise perioodil kuni lõppmakse tegemiseni või viie aasta jooksul lõppmakse tegemisest. Vajaduse korral võib komisjon teha tulemuste põhjal tagastamisotsuse.

II.20.4. Toetusesaajad peavad andma auditi läbiviimiseks komisjoni töötajatele ja komisjoni poolt volitatud välistele isikutele vajaliku juurdepääsu kohtadesse ja ruumidesse, kus meedet rakendatakse, ning kogu vajalikule teabele, sealhulgas elektroonilises vormis teabele […]“

B. **Toetuslepingute rakendamine**

1. ***Toetusleping A***

19 Komisjon tegi 19. veebruaril 2009 konsortsiumile, kellega oli hageja vahendusel sõlmitud toetusleping A, eelmakse summas 121 100 eurot. Asjaomane meede lõppes 10. aprillil 2010. Meetme lõpparuanne esitati komisjonile 9. juunil 2010. Komisjon palus 26. juuli 2010. aasta kirjas hagejal esitada viimase poolt deklareeritud kulude kohta hulk tõendavaid dokumente. Hageja esitas 25. novembril 2010 muudetud lõpparuande. Komisjon teatas 17. detsembri 2010. aasta kirjas hagejale, et pärast täiendavate dokumentide esitamist viimase poolt teeb ta lõppmakse summas 17 557,97 eurot. Sellest tuleneb, et Euroopa Liidu rahalise toetuse kogusumma kõnealuse meetme elluviimiseks oli selles staadiumis 138 657,97 eurot, mis moodustab deklareeritud rahastamiskõlblikest kuludest 79,8%.

2. ***Toetusleping B***

20 Komisjon tegi 19. veebruaril 2009 konsortsiumile, kellega oli hageja vahendusel sõlmitud toetusleping B, eelmakse summas 135 800 eurot. Asjaomane meede lõppes 9. juunil 2010. Meetme lõpparuanne esitati komisjonile 4. augustil 2010. Komisjon teatas 30. augusti 2010. aasta kirjas hagejale, et ta kavatseb 121 802,84 eurot tagasi nõuda. Hageja esitas 27. oktoobril 2010 muudetud lõpparuande. Hageja esitas 10. jaanuaril 2011 tegelikult kantud rahastamiskõlblike kulude kohta uut teavet. Komisjon teatas 7. veebruari 2011. aasta kirjas hagejale, et ta on teinud korralduse 6236,38 euro suuruse summa sissenõudmiseks. Sellest tuleneb, et liidu rahalise toetuse kogusumma kõnealuse meetme elluviimiseks oli selles staadiumis 129 563,62 eurot.

3. ***Toetusleping C***

21 Komisjon tegi 19. veebruaril 2009 konsortsiumile, kellega oli hageja vahendusel sõlmitud toetusleping C, eelmakse summas 135 100 eurot. Asjaomane meede lõppes 9. juunil 2010. Meetme lõpparuanne esitati komisjonile 21. juulil 2010. Komisjon teatas 24. augusti 2010. aasta kirjas hagejale, et ta kavatseb 49 960,11 eurot tagasi nõuda. Hageja esitas 19. oktoobril 2010 muudetud lõpparuande. Komisjon teatas 14. detsembri 2010. aasta kirjas hagejale, et pärast täiendavate dokumentide esitamist viimase poolt teeb ta lõppmakse summas 27 484,33 eurot. Sellest tuleneb, et liidu rahalise toetuse kogusumma kõnealuse meetme elluviimiseks oli selles staadiumis 162 584,33 eurot.

C. **Auditeerimismenetlus**

22 Komisjon teatas 22. juuni 2011. aasta kirjas hagejale oma otsusest viia toetuslepingute artikli II.20 alusel asjaomaste meetmete suhtes läbi audit. Auditi läbiviijaks määrati komisjoniväline audiitorfirma.

23 Audit toimus 17.–26. juulil 2011 hageja bürooruumides Roomas (Itaalia).

24 Audiitorid edastasid hagejale 23. novembril 2011 kolm auditiaruande esialgset projekti, see tähendab üks iga asjaomase meetme kohta, milles nad jõudsid järeldusele, et oluline osa kuludest tuleb rahastamiskõlbmatuse tõttu tagasi lükata. Hageja ei nõustunud 22. detsembri 2011. aasta kirjas kõnealuste auditiaruannete esialgsete projektide sisuga.

25 Audiitorid edastasid hagejale 25. jaanuaril 2012 kolm muudetud auditiaruande projekti, milles nad kordasid sisuliselt oma järeldusi rahastamiskõlbmatuse tõttu kulude olulise osa tagasilükkamise kohta (edaspidi „muudetud auditiaruannete projektid“). Hageja ei nõustunud 15. veebruari 2012. aasta kirjas muudetud auditiaruannete projektide sisuga.

26 Audiitorid esitasid 26. aprillil 2012 komisjonile lõplikud auditiaruanded.

27 Komisjon edastas kolme kirjaga, mis saadeti 10. juunil 2013, hagejale asjaomaste meetmete lõplikud auditiaruanded ja informeeris teda sellest, et ta on nimetatud aruannetes tehtud järeldused ja soovitused heaks kiitnud.

28 Toetuslepingu A esemeks olevat meedet puudutavas lõplikus auditiaruandes jõuti järeldusele, et hageja deklareeritud kuludest on rahastamiskõlbmatute kulude summa 116 610,49 eurot. Audiitorid märkisid veel, et on oht, et teatud päevad, mille eest on esitatud kõnealuse meetme raames arved seoses teenustega, mida osutas üks hageja palgatud ekspertidest, kes oli ühtlasi üks kahest hageja kaasomanikust (edaspidi „ekspert X“), võisid tegelikult puudutada muude meetmetega seotud tegevusi. Selline oht oli olemas 9418,75 euro suuruse summa puhul ning audiitorid tegid nende kulude rahastamiskõlblikkuse suhtes reservatsiooni. Audiitorid palusid hagejal esitada teiste meetmete raames esitatud finantsaruannetest väljavõtted, et hajutada kahtlusi eespool nimetatud eksperdi deklareeritud kulude tegelikkuse suhtes, kuid hageja keeldus põhjusel, et nõutud teave väljub auditiaruande kohaldamisalast.

29 Toetuslepingu B esemeks olevat meedet puudutavas lõplikus auditiaruandes jõuti järeldusele, et hageja deklareeritud kuludest on rahastamiskõlbmatute kulude summa 196 687,61 eurot. Audiitorid märkisid veel, et on oht, et teatud päevad, mille eest on esitatud kõnealuse meetme raames arved seoses teenustega, mida osutasid kaks hageja palgatud eksperti, kes olid ühtlasi hageja kaks kaasomanikku (edaspidi „eksperdid X ja Y“), võisid tegelikult puudutada muude meetmetega seotud tegevusi ja olla lisatud nimetatud muude meetmete finantsaruannetesse. Selline oht oli olemas 9923,68 euro suuruse summa puhul ning audiitorid esitasid nende kulude rahastamiskõlblikkuse suhtes reservatsiooni. Samuti keeldus hageja esitamast audiitoritele dokumente, mis olid väidetavalt vajalikud, et nad võiksid veenduda kulude rahastamiskõlblikkuses, tuues põhjuseks, et need dokumendid väljuvad asjaomase auditiaruande kohaldamisalast.

30 Toetuslepingu C esemeks olevat meedet puudutavas lõplikus auditiaruandes jõuti järeldusele, et hageja deklareeritud kuludest on rahastamiskõlbmatute kulude summa 43 190,57 eurot. Audiitorid märkisid, et täiendavaid kulusid summas 44 270,22 eurot saaks samuti pidada rahastamiskõlbmatuks seoses sama ohuga, mis tuvastati kõnealust meedet käsitleva auditi raames, ning tegid nende kulude suhtes reservatsiooni. Nagu ka toetuslepingute A ja B esemeks olevate meetmete auditite raames, keeldus hageja esitamast audiitoritele väidetavalt vajalikke dokumente.

31 Komisjon teatas hagejale 10. juuni 2013. aasta kirjades, et sissenõutavad summad on toetuslepingu A esemeks oleva meetme puhul 62 649,47 eurot, toetuslepingu B esemeks oleva meetme puhul 78 991,12 eurot ja toetuslepingu C esemeks oleva meetme puhul 52 634,75 eurot. Nende summade arvutamisel pidas ta rahastamiskõlbmatuks ka kulusid, mille rahastamiskõlblikkuse osas olid audiitorid reservatsiooni teinud, s.o esimese meetme puhul 9418,75 eurot, teise meetme puhul 9923,68 eurot ja kolmanda meetme puhul 44 270,22 eurot. Ta märkis nimetatud kulude kohta, et need võidakse lõpuks rahastamiskõlblikuks lugeda, kui hageja esitab 10. juuliks 2013 audiitorite nõutud dokumendid ja komisjon loeb need dokumendid vastuvõetavaks. Samuti teatas ta 10. juuni 2013. aasta kirjades

hagejale, et ta saadab viimasele ühe kuu jooksul võlateatised ning võib võlgnetavad summad koos intressidega vajaduse korral tasaarvestada või sundtäitmise teel sisse nõuda Lõpetuseks palus ta neis kirjades lõplike auditiaruannete esitamisega hilinemise pärast vabandust.

32 Hageja ei nõustunud 9. juuli 2013. aasta kirjas lõplike auditiaruannete järeldustega ja väitis, et komisjoni sissenõudekorraldused on tühised, kuna need on tehtud rohkem kui kaks aastat pärast auditeerimismenetluse lõppemist. Ühtlasi taotles ta kohtumist komisjoni pädevate talitustega.

33 Komisjon teatas 6. augusti 2013. aasta kirjas hagejale, et kohtumine võib toimuda 2013. aasta septembris.

34 30. septembril 2013 toimus komisjoni pädevate talituste ja hageja vahel telefonikonverents, kus lepiti kokku, et hagejale antakse audiitorite järelduste analüüsimiseks täiendavat aega.

35 Hageja esitas 7. oktoobri 2013. aasta kirjas asjaomaste meetmete auditi kohta täiendavad märkused. Ta väitis, et audit on tühine ja komisjoni sissenõudekorraldused tuleb rahuldamata jätta, kuna järgitud auditeerimismetoodikas ei ole ühiselt kokku lepitud, lõplikud auditiaruanded ja sissenõudekorraldused edastati talle hilinenult ning audiitorite seisukohad tuginevad ekslikel oletustel. Ta väitis veel, et tema analüüsi järgi, mille ta asjaomaste meetmete rakendamiseks tehtud rahastamiskõlblike kulude kohta tegi, võlgneb komisjon talle 49 172,52 eurot, ning selgitas, kuidas ta sellise summa arvutas.

36 Komisjon tõdes 16. oktoobri 2013. aasta kirjas, et hageja ei esitanud 7. oktoobri 2013. aasta kirjas tõendeid selle kohta, et tagasilükatud kulud on rahastamiskõlblikud. Seetõttu edastas ta hagejale võlateatised nr 3241311168, nr 3241311170 ja nr 3241311175, mille kohaselt tuli 29. novembriks 2013 maksta järgmised summad: 62 649,47 eurot toetuslepingu A esemeks oleva meetme eest, 78 991,12 eurot toetuslepingu B esemeks oleva meetme eest ja 52 634,75 eurot toetuslepingu C esemeks oleva meetme eest. Võlateatistes oli täpsustatud, et kui makset tähtajaks ei tehta, suurenevad sissenõutavad summad viivitusintressi võrra.

37 Hageja ei nõustunud 13. novembri 2013. aasta kirjas komisjoni 16. oktoobri 2013. aasta kirja sisuga ega kirjale lisatud võlateatistega ning taotles uut kohtumist komisjoniga. Peale selle lisas ta sellele kirjale *pro forma* arve summas 64 436,38 eurot ja kaks võlateatist vastavalt summas 3663,21 eurot ja 11 600,75 eurot.

38 Komisjon teatas 6. detsembri 2013. aasta kirjas hagejale, et on alustatud võlgnetavate summade sissenõudmismenetlust ning võistlev menetlus on lõppenud. Ta kinnitas lisaks, et hageja vastu esitatud nõuded on komisjoni 29. oktoobri 2012. aasta delegeeritud määruse (EL) nr 1268/2012, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 966/2012 (mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju) kohaldamise eeskirju (ELT 2012, L 362, lk 1), artikli 81 mõttes nüüd kindlad ja maksmisele kuuluvad. Ta teavitas ka hagejat tema käsutuses olevatest õiguskaitsevahenditest ja märkis, et uus kohtumine komisjoni talitustega ei ole vajalik.

39 Komisjon saatis 16. detsembril 2013 meeldetuletuskirjad ja 26. veebruaril 2014 märgukirjad.

40 Vahepeal toimus 21. jaanuaril 2014 komisjon talituste ja hageja vaheline kohtumine.

41 Komisjon võttis 27. juunil 2014 ELTL artikli 299 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määruse (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 1605/2002 (ELT 2012, L 298, lk 1; edaspidi „finantsmäärus“), artikli 79 lõike 2 alusel vastu otsuse C(2014) 4485 (final), millega nõutakse sisse hageja võlgnetav 194 275,34 euro suurune summa, millele lisandub kuni 30. aprillini 2014 viivitusintress summas 3236 eurot ning alates 1. maist 2014 iga maksmisega viivitatud päeva eest täiendavalt 21,30 eurot (edaspidi „vaidlustatud otsus“).

42 Vaidlustatud otsuse artiklis 4 oli muu hulgas täpsustatud, et see otsus on ELTL artikli 299 esimese lõigu tähenduses täitmisele pööratav.

II. **Menetlus ja poolte nõuded**

43 Hageja esitas käesoleva menetluse algatamiseks hagiavalduse, mis saabus Üldkohtu kantseleisse 30. augustil 2014.

44 Menetluse kirjalik osa lõpetati vastureplii esitamisega 6. mail 2015.

45 Üldkohtu kantseleisse 21. jaanuaril 2016 saabunud eraldi dokumendiga esitas hageja ajutiste meetmete kohaldamise taotluse. Üldkohtu president peatas Üldkohtu kodukorra artikli 157 lõike 2 alusel 22. jaanuari 2016. aasta määrusega ajutiselt vaidlustatud otsuse sundtäitmise kuni hageja taotluse kohta lõpliku kohtumääruse tegemiseni. Üldkohtu president jättis selle taotluse 7. aprilli 2016. aasta kohtumäärusega lõplikult rahuldamata ja jättis kohtukulude jaotuse edaspidi otsustamiseks.

46 Ettekandja-kohtuniku ettepaneku alusel esitas Üldkohus (esimene koda) 12. juulil 2016 kodukorra artiklis 89 sätestatud menetlust korraldavate meetmete raames pooltele kirjalikud küsimused, millele pooled vastasid määratud tähtaja jooksul.

47 Esimese koja ettepanekul otsustas Üldkohus 14. septembril 2016 kodukorra artikli 28 alusel suunata kohtuasja laiendatud koosseisule.

48 Ettekandja-kohtuniku ettepaneku alusel otsustas Üldkohus (esimene koda laiendatud koosseisus) 16. septembril 2016 avada menetluse suulise osa.

49 Ettekandja-kohtuniku ettepaneku alusel esitas Üldkohus (esimene koda laiendatud koosseisus) 6. oktoobril 2016 kodukorra artiklis 89 ette nähtud menetlust korraldavate meetmete raames pooltele kirjalikud küsimused ning palus esitada teatud dokumendid. Pooled täitsid Üldkohtu nõudmised määratud tähtaja jooksul.

50 Poolte kohtukõned ja vastused Üldkohtu küsimustele kuulati ära 23. novembri 2016. aasta kohtuistungil.

51 Hageja palub Üldkohtul:

– tühistada vaidlustatud otsus;

– kohustada komisjoni viivitamata tasuma toetuslepingute alusel võlgnetav lõppmakse summas 49 172,52 eurot;

– kohustada komisjoni viivitamata maksma hüvitist hageja mainele tekitatud kahju eest ja aja eest, mis tema töötajad hageja huvide kaitsmiseks haldus- ja kohtumenetlustes kulutasid;

– mõista kohtukulud välja komisjonilt.

52 Komisjon palub Üldkohtul:

– jätta hagi põhjendamatuse tõttu rahuldamata;

– jätta võlgnetava lõppmakse tegemise nõue ja kahju hüvitamise nõue vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata ja igal juhul põhjendamatuse tõttu rahuldamata;

– mõista kohtukulud välja hagejalt.

III. **Õiguslik käsitlus**

A. **Vastuvõetavus**

1. ***Hageja teise nõude vastuvõetavus***

53 Komisjon esitas kirjalikus menetluses väite, et hageja teine nõue on vastuvõetamatu põhjusel, et toetuslepingute alusel väidetavalt võlgnetava lõppmakse tasumine ei kuulu käesoleva hagi esemesse, kuna komisjoni hinnangul on tegemist tühistamishagiga. Lisaks ei ole Üldkohtul väljakujunenud kohtupraktika kohaselt pädevust teha institutsioonidele ettekirjutusi või neid tema poolt teostatava õiguspärasuse kontrolli raames asendada.

54 Hageja ei vastanud kirjalikus menetluses käesolevale vastuvõetamatuse väitele.

55 Meenutuseks, et hageja palub Üldkohtul oma teises nõudes kohustada komisjoni viivitamata tasuma toetuslepingute alusel veel võlgnetav lõppmakse summas 49 172,52 eurot.

56 Käesoleva väite vastuvõetavus sõltub käesoleva hagi õiguslikust olemusest. Nimelt kui selgub, et tegemist on ELTL artikli 263 alusel esitatud tühistamishagiga, on käesolev nõue vastuvõetamatu, kuna väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole liidu kohtu ülesanne teha tema poolt teostatava õiguspärasuse kontrolli raames institutsioonidele ettekirjutusi või institutsioone asendada, vaid asjaomase ametiasutuse ülesanne on võtta vajalikud meetmed tühistamishagi raames tehtud kohtuotsuse täitmiseks (vt kohtuotsus, 17.6.2010, CEVA *vs.* komisjon, T-428/07 ja T-455/07, EU:T:2010:240, punkt 56 ja seal viidatud kohtupraktika).

57 Käesolevas asjas märkis hageja hagiavalduse alajaotises „Hagi liik“, et esitatud hagi on tühistamishagi.

58 Vastuses Üldkohtu kirjalikule küsimusele täpsustas hageja siiski, et käesoleva hagi aluseks tuleb pidada mitte ainult ELTL artiklit 263, mis on esimese nõude õiguslik alus, vaid ka ELTL artiklit 272, mis on teise nõude õiguslik alus, ning tugines oma väite põhjendamiseks 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsusele Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon (T-216/12, EU:T:2015:746). Ka komisjon märkis samale Üldkohtu küsimusele vastuseks, et tema arusaama järgi on käesoleva hagi aluseks nii ELTL artikkel 263 kui ka ELTL artikkel 272 ning selline hagi tuginemine kahele õiguslikule alusele on 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsusega Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon (T-216/12, EU:T:2015:746) kooskõlas.

59 Olgu meenutatud, et Üldkohus märkis 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsuse Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon (T-216/12, EU:T:2015:746) punktis 55, et kuigi kõnealune hagi põhineb selgelt ELTL artiklil 263, on sellel tegelikult kaks eesmärki – eesmärk ei ole mitte üksnes selles asjas vaidlustatud otsuse tühistamine, vaid ka see, et Üldkohus tuvastaks, et komisjonil puudub vaidlusalune lepingust tulenev nõue. Lähtudes eeldusest, et ühelt poolt ei ole liidu kohus tühistamishagi läbivaatamisel pädev lahendama tuvastushagisid ning teiselt poolt sisaldab selles asjas kõne all olev leping vahekohtuklauslit, kontrollis Üldkohus nimetatud kohtuotsuse punktis 57, kas on võimalik hagi osaliselt ümber kvalifitseerida hagiks, mis on esitatud nii ELTL artikli 263 alusel ja milles nõutakse selles asjas vaidlustatud otsuse tühistamist, kui ka ELTL artikli 272 alusel, et tuvastataks, et komisjonil puudub vaidlusalune lepingust tulenev nõue.

60 Üldkohus täpsustas 6. oktoobri 2015. aasta kohtuotsuse Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon (T-216/12, EU:T:2015:746) punktis 60, et tühistamishagi ümberkvalifitseerimine kostjaks oleva institutsiooni kaitseõigusi riivamata on võimalik juhul, kui

esiteks hageja selgelt väljendatud tahe ei välista seda ning teiseks tuginetakse hagiavalduses Üldkohtu 2. mai 1991. aasta kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c kohaselt vähemalt ühele väitele, mis puudutab kõnealust lepingulist suhet reguleerivate sätete rikkumist.

61 Võttes käesolevas asjas arvesse poolte vastuseid Üldkohtu kirjalikule küsimusele (vt eespool punkt 58), hageja teise nõude sisu, mis tõendab, et vaidlus on lepingulist laadi, ning asjaolu, et see nõue tugineb väidetele ja argumentidele, mille kohaselt on komisjon toetuslepinguid rikkunud, siis tuleb käesolev hagi osaliselt ümber kvalifitseerida hagiks, mis on esitatud nii ELTL artikli 263 alusel vaidlustatud otsuse tühistamiseks, kui ka ELTL artikli 272 alusel, et muu hulgas kohustaks Üldkohus komisjoni viivitamata tasuma toetuslepingute alusel hagejale võlgnetava lõppmakse summas 49 172,52 eurot.

62 Osalise ümberkvalifitseerimise kohta võib järeldada, et hageja teine nõue põhineb sobival õiguslikul alusel, s.o ELTL artiklil 272. Nimelt on liidu kohus sellest sättest tulenevalt kohus, kes lahendab asju täieliku pädevuse alusel, mis võimaldab tal erinevalt kohtust, kes ELTL artikli 263 alusel kontrollib õiguspärasust, läbi vaadata igat liiki hagisid vahekohtuklausli alusel (vt kohtuotsus, 6.10.2015, Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon, T-216/12, EU:T:2015:746, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika). Järelikult on see nõue vastuvõetav.

2. ***Hageja kolmanda nõude vastuvõetavus***

63 Komisjon esitas väite, et hageja kolmas nõue on vastuvõetamatu eelkõige põhjusel, et see ei vasta 2. mai 1991. aasta kodukorra artikli 44 lõike 1 punktides c ja d esitatud tingimustele.

64 Hageja komisjoni vastuvõetamatuse väitele ei vastanud.

65 Üldkohus meenutab, et käesoleva hagi esitamise ajal kehtinud 2. mai 1991. aasta kodukorra artikli 44 lõike 1 punkti c kohaselt tuli hagiavalduses märkida hagi ese ja ülevaade fakti- ja õigusväidetest.

66 Nende nõuete täitmiseks peavad liidu institutsiooni poolt väidetavalt tekitatud kahju hüvitamise nõuet sisaldavas hagiavalduses olema esitatud andmed, mis võimaldavad kindlaks teha hageja poolt institutsioonile etteheidetava käitumise, põhjused, mille tõttu hageja arvates esineb põhjuslik seos selle käitumise ja talle väidetavalt tekitatud kahju vahel, ning selle kahju laad ja ulatus (vt kohtuotsus, 15.6.1999, Ismeri Europa *vs.* kontrollikoda, T-277/97, EU:T:1999:124, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Käesoleval juhul ei ole kahju hüvitamist käsitleva hageja kolmanda nõude põhjendamiseks esitatud ühtegi argumenti, ning hageja on asjaomases nõudes vaid märkinud, et ta nõuab hüvitist „tema rahvusvahelisele mainele tekitatud kahju eest ja aja eest, mis tema kogenud töötajad alusetu väite ümberlükkamiseks kulutasid“. Need väited ei vasta ühelegi kolmest eespool punktis 66 esitatud tingimusest. Seega tuleb see nõue vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

B. **Sisulised küsimused**

1. ***Sissejuhatavad märkused***

68 Olgu meenutatud, et pärast käesoleva hagi osalist ümberkvalifitseerimist tuleb Üldkohtul esiteks vaadata läbi hageja esimeses nõudes sisalduv nõue, mille aluseks on ELTL artikkel 263 ja milles palutakse tühistada vaidlustatud otsus, ning teiseks hageja teises nõudes sisalduv nõue, mille aluseks ELTL artikkel 272 ja milles palutakse komisjonilt välja mõista toetuslepingute alusel hagejale võlgnetav lõppmakse summas 49 172,52 eurot (vt eespool punkt 61).

69 Oma hagi põhjendamiseks esitab hageja viis väidet. Esimese väite kohaselt ei olnud pooled audiitorite kohaldatud auditeerimiseeskirjades omavahel kokku leppinud. Teise väite kohaselt viivitati põhjendamatult lõplike auditiaruannete edastamisega hagejale ja komisjon haldas üldiselt asjaomaseid meetmeid puudulikult. Kolmanda väite kohaselt rikkus komisjon oma kohustust täita temal lasuvat tõendamiskoormist. Neljanda väite kohaselt sisaldavad lõplikud auditiaruanded vigu ning viienda väite kohaselt, mis esitati esimest korda repliigis, puudus komisjonil vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks pädevus.

70 Siinkohal tuleb meenutada, et kui liidu kohtule esitatakse ELTL artikli 263 alusel tühistamishagi, siis peab ta hindama vaidlustatud akti õiguspärasust aluslepingust või selle rakendusnormist ja seega liidu õigusest lähtudes. Seevastu ELTL artikli 272 alusel esitatud hagi raames saab hageja asjassepuutuvale institutsioonile ette heita üksnes lepingutingimuste või lepingule kohaldatava õiguse rikkumist (vt selle kohta kohtuotsus, 27.9.2012, Applied Microengineering *vs*. komisjon, T-387/09, EU:T:2012:501, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).

71 Sellest järeldub, et käesolevas asjas saab Üldkohus õiguspärasust kontrolliva kohtuna analüüsida vaidlustatud otsuse tühistamisnõudega seoses üksnes neid hageja väiteid ja argumente, mis on ELTL artikli 263 mõttes esitatud vaidlustatud otsuse õiguspärasuse vaidlustamiseks aluslepingust või selle mis tahes rakendusnormist lähtudes. Seevastu hageja teise nõudega seoses, mis puudutab sisuliselt lepingulist vaidlust, saab Üldkohus lepingu suhtes pädeva kohtuna analüüsida üksnes neid väiteid ja argumente, mis on esitatud toetuslepingute või nendele kohaldatava õiguse rikkumise kohta. Seega tuleb praeguses staadiumis ükshaaval analüüsida hageja esitatud väiteid, et teha kindlaks, millise nõude juurde need kuuluvad.

72 Esimeses väites väidab hageja sisuliselt, et audiitorid kohaldasid auditeerimise standardeid, mida toetuslepingutes ei olnud sätestatud ja milles pooled ei olnud seega kokku leppinud. Sel põhjusel tuleb vaidlustatud otsus hageja sõnul tühistada. Hageja väidab veel, et sellega seoses rikuti vaidlustatud otsuses finantsmääruse artikli 126 lõike 2 punkti d, milles on sätestatud, et rahastamiskõlblikud kulud peavad olema kirjendatud toetusesaaja raamatupidamisarvestuses ja määratud kindlaks vastavalt selles riigis kohaldatavatele raamatupidamise standarditele, kus toetusesaaja on registrisse kantud, ja vastavalt toetusesaaja tavapärasele kuluarvestustavale.

73 Olgu märgitud, et asjaomane väide ja sellega seotud argumendid puudutavad tegelikult toetuslepingute täitmist seoses lepingupoolte rahaliste kohustuste kindlaksmääramisega ning eeldavad, et Üldkohus hindaks toetuslepingute sätteid ja nendele kohaldavat õigust. Järelikult tuleb seda väidet käsitleda kui hageja teise nõude põhjendamiseks esitatud väidet.

74 Teise väite kohta tuleb kõigepealt märkida, et selle pealkiri on sõnastatud järgmiselt: „Vaidlustatud otsus tuleb tühistada põhjusel, et komisjon viivitas põhjendamatult lõplike auditiaruannete ja nendega kaasnenud sissenõudekorralduste edastamisega.“ Hageja jagab selle väite kaheks osaks. Esimeses väiteosas tugineb ta põhjendamatule viivitusele, millega auditiaruanded talle esitati, ning väidab, et sellise viivitusega rikutakse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 41 kehtestatud hea halduse põhimõtet. Teises väiteosas heidab ta komisjonile ette, et viimane on asjassepuutuvaid meetmeid puudulikult hallanud. Niisuguse puuduliku haldamise näiteks toob ta asjaolu, et komisjon ei suhelnud temaga meetmete rakendamise jooksul, et hiljem muudeti toetuse taotlejate juhendit, mis sisaldas seejärel rahastamiskõlblike kulude kohta palju rohkem informatsiooni, ning et toetuslepingud sisaldasid mitmesuguseid stiilivigu.

75 Teise väite esimest osa tuleb käsitleda teise nõude põhjendamiseks esitatud väitena osas, milles hageja leiab, et lõplike auditiaruannete esitamisega viivitamine oli põhjendamatu. Nimelt, kuna auditeerimine on toetuslepingute artiklis II.20 sõnaselgelt ette nähtud, puudutab selline väidetav viivitamine toetuslepingute täitmist. Võttes samal ajal arvesse väite pealkirja ja kuna hageja tugineb sõnaselgelt hea halduse põhimõtte, s. o institutsiooni tegevust reguleeriva õiguse üldpõhimõtte rikkumisele, tuleb käesolevat väiteosa samuti käsitleda vaidlustatud otsuse tühistamist taotleva esimese väite

põhjendamiseks esitatud väitena, kuivõrd hageja leiab, et lõplike auditiaruannete esitamisega hilinemine kahjustas tema võimalust end tõhusalt kaitsta sissenõudmise haldusmenetluses, mis viis vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni.

76 Käesoleva väite teist osa tuleb käsitleda teise nõude põhjendamiseks esitatud väitena osas, milles see puudutab komisjoni käitumist toetuslepingute täitmisel.

77 Kolmandas väites heidab hageja audiitoritele ja sellest tulenevalt komisjonile, kes lõplikud auditiaruanded kinnitas, ette neil lasuva tõendamiskoormise täitmata jätmist. See väide puudutab pooltevahelist lepingulist vaidlust ning eeldab, et Üldkohus hindaks toetuslepinguid ja neile kohaldatavat õigust. Järelikult tuleb kõnealust väidet käsitleda hageja teise nõude põhjendamiseks esitatud väitena.

78 Neljandas väites tugineb hageja teatud vigadele lõplikes auditiaruannetes. Ka see väide puudutab pooltevahelist lepingulist vaidlust ning eeldab, et Üldkohus hindaks toetuslepinguid ja neile kohaldatavat õigust. Järelikult tuleb kõnealust väidet käsitleda hageja teise nõude põhjendamiseks esitatud väitena.

79 Lõpuks, viiendat väidet tuleb ilmselgelt käsitleda hageja esimese nõude põhjendamiseks esitatud väitena osas, milles see puudutab komisjoni pädevuse puudumist vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks.

80 Olles teinud kindlaks nõuded, millega hageja esitatud väited haakuvad, tuleb alljärgnevalt hageja esimest ja teist nõuet sisuliselt hinnata. Kõigepealt tuleb analüüsida teist nõuet. Nimelt muudab vaidlustatud otsus, mille tühistamist taotletakse esimeses nõudes, täidetavaks lepingust tuleneva nõude, mis komisjonil hageja vastu väidetavalt on. Teises nõudes aga palutakse Üldkohtul otsustada sellise lepingust tuleneva nõude olemasolu ja suuruse üle. Kuna vaidlustatud otsuse faktilist raamistikku, mis puudutab lepingust tuleneva nõude olemasolu ja suurust, analüüsitakse teise nõude raames, siis järeldub sellest esiteks, et seda nõuet tuleb hinnata enne esimese nõude hindamist, ja teiseks, et vaidlustatud otsuse õiguspärasuse kontrollimisel esimese nõude hindamise raames tuleb arvestada teise väite hindamise raames antud Üldkohtu hinnangutega (vt selle kohta kohtuotsused, 6.10.2015, Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon, T-216/12, EU:T:2015:746, punkt 72, ja 9.11.2016, Trivisio Prototyping *vs.* komisjon, T-184/15, ei avaldata, EU:T:2016:652, punktid 65 ja 119).

2. ***Teine nõue***

81 Olgu meenutatud, et hageja teise nõude põhjendamiseks esitatud väideteks tuleb pidada esimest, teist, kolmandat ja neljandat väidet. Hindamist tuleks alustada kolmandast väitest, seejärel hinnata neljandat ja esimest väidet ning lõpuks teist väidet. Alustuseks on oluline täpsustada Üldkohtu pädevust ja õigusnorme, millest lähtudes eelnimetatud väiteid analüüsitakse.

a) ***Sissejuhatavad märkused***

1) *Üldkohtu pädevus*

82 Kõigepealt olgu märgitud, et ELTL artikli 272 kohaselt kuulub Euroopa Kohtu pädevusse otsuse tegemine liidu poolt või nimel sõlmitud era- või avalik-õiguslikus lepingus sisalduva vahekohtuklausli alusel. ELTL artikli 256 lõike 1 kohaselt on Üldkohus pädev arutama esimese astmena ELTL artiklis 272 osutatud hagisid.

83 Käesolevas asjas on toetuslepingute artikli I.9 teine lõik sõnastatud piisavalt laialt, et anda Üldkohtule hageja teise nõude lahendamiseks pädevus. Liiati ei ole hagejad Üldkohtu pädevust vaidlustanud.

2) *Vaidluse suhtes kohaldatav õigus*

84 Kui Üldkohtu poole on pöördutud ELTL artiklis 272 sätestatud vahekohtuklausli alusel, tuleb Üldkohtul lahendada vaidlus lepingule kohaldatava materiaalõiguse alusel (kohtuotsus, 4.2.2016, Isotis *vs*. komisjon, T-562/13, ei avaldata, EU:T:2016:63, punkt 51).

85 Käesolevas asjas tuleneb toetuslepingute artikli I.9 esimesest lõigust, et nende lepingute suhtes kohaldatav materiaalõigus on esimese võimalusena liidu õigus ja teise võimalusena toetusi käsitlev Belgia õigus. Viimasega seoses tuleb märkida, et kuna toetuslepingute esemeks olevad toetused on liidu eelarvest rahastatavad toetused, mida maksab komisjon, ei kohaldata nende suhtes Belgia õiguse erinorme, mis reguleerivad toetuste andmist Belgia ametiasutuste poolt. Seega saavad käesolevas asjas täiendavad õigusnormid olla üksnes Belgia lepingu- ja võlaõiguse üldnormid, mis lahendavad selliste õigusnormide võimaliku puudumise liidu tasandil.

86 Belgia tsiviilseadustiku artikli 1134 esimeses lõigus on sätestatud, et „[s]eaduslikult sõlmitud lepingud on pooltele õiguslikult siduvad“, ja teises lõigus on sätestatud, et „[n]eed võib lõpetada vastastikusel kokkuleppel või seaduses ette nähtud juhtudel“.

87 Belgia tsiviilseadustiku artikli 1134 kolmandas lõigus on lisaks sätestatud, et lepinguid peab täitma heas usus. Sama seadustiku artikkel 1135 näeb ette, et „[l]epingupooled on kohustatud täitma mitte üksnes lepingus otseselt ette nähtud kohustusi, vaid ka neid, mis tulenevad õiglusest, tavast või seadusest vastavalt kohustuse olemusele“. Niisiis väljendub ka selles artiklis lepingute heas usus täitmise põhimõte.

88 Belgia tsiviilseadustiku artiklis 1156 selgitatakse selle põhimõtte kohaldamist lepingute tõlgendamisel. Nimelt on selles artiklis sätestatud, et „[l]epingus tuleb välja selgitada lepingupoolte ühine tahe, mitte piirduda vaid grammatilise tõlgendamisega“.

89 Lepingu täitmisel vaidluse tekkimise korral reguleerib tõendamiskoormist Belgia tsiviilseadustiku artikkel 1315, mille kohaselt peab isik, kes täitmist nõuab, seda tõendama. Ja vastupidi: see, kes väidab, et tema kohustus on lõppenud, peab põhjendama maksmist või asjaolu, mis tõi kaasa tema kohustuse lõppemise.

90 Tuleb veel lisada, et teise väite läbivaatamise menetlus on reguleeritud kodukorras ning selle menetluse raames tegutseb Üldkohus lepingu suhtes pädeva kohtuna vastavalt üldtunnustatud õiguspõhimõttele, et iga kohus kohaldab omaenda menetluseeskirju (vt selle kohta kohtuotsus, 13.6.2012, Insula *vs*. komisjon, T-246/09, ei avaldata, EU:T:2012:287, punkt 88 ja seal viidatud kohtupraktika).

b) ***Kolmas väide, et komisjon on rikkunud oma kohustust täita temal lasuvat tõendamiskoormist***

91 Hageja leiab kolmandas väites, et audiitorid on paljud kulud rahastamisest välja jätnud, ilma et nad oleksid seda tõendanud, ning on piirdunud üksnes järelduste tegemisega. Ta toob oma väidete näiteks audiitorite järeldused deklareeritud kulude kohta, mis puudutavad eksperdi X tegevust toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames. Ta teeb selle pinnalt järelduse, et kuna komisjon need järeldused heaks kiitis, rikkus ta universaalset tõendamiskoormise aluspõhimõtet, mille kohaselt peab väite esitanud pool seda asjakohaste tõenditega kinnitama.

92 Komisjon vaidlustab käesoleva väite põhjendatuse.

93 Olgu meenutatud, et vastavalt liidu rahalise abi andmise aluspõhimõttele saab liit hüvitada ainult tegelikult kantud kulusid. Sellest põhimõttest tuleneb, et piisav ei ole see, kui konkreetse toetuse saamise põhjendamiseks tõendab toetusesaaja, et projekt viidi ellu. Toetusesaaja on kohustatud lisaks tõendama, et ta kandis kulud, mis ta vastavalt abi andmise tingimustele deklareeris, kusjuures

rahastamiskõlblikuks saab pidada ainult nõuetekohaselt tõendatud kulusid. Kohustus järgida kindlaksmääratud rahastamistingimusi on toetusesaaja üks peamisi kohustusi ning on seetõttu rahalise abi andmise eeltingimus (vt kohtuotsus, 24.10.2014, Technische Universität Dresden *vs*. komisjon, T-29/11, EU:T:2014:912, punkt 71 ja seal viidatud kohtupraktika).

94 Eespool punktis 93 meenutatud põhimõte kajastub rahalise toetuse andmise korda käsitlevates toetuslepingute sätetes. Meenutuseks olgu märgitud, et toetuslepingute artiklite I.6 ja II.15.4 kohaselt peab koordinaator muu hulgas esitama komisjonile pärast meetme lõppemist lõpliku finantsaruande tegelikult kantud rahastamiskõlblike kulude kohta ja meetme tulude ja kulude lõpliku koondaruande ning komisjon võib vajaduse korral nõuda täiendava teabe ja täiendavate dokumentide esitamist. Komisjon määrab toetuslepingute artiklis II.15.4 nimetatud dokumentide alusel toetuslepingute artikli II.17 kohaselt ja nende lepingute artikli II.20 alusel läbi viidud auditi raames hiljem saadud teavet arvestades kindlaks toetuse lõpliku summa.

95 Samuti tuleb meenutada, et toetuslepingute artikli II.20.3 kohaselt võib komisjon viia toetuse kasutamise kohta läbi auditi ning selle auditi tulemuste põhjal võib komisjon teha otsuse makstud summade tagasinõudmise kohta. Toetuslepingute artiklites II.20.1 ja II.20.4 on lisaks sätestatud, et toetusesaajad peavad esitama komisjonile ja tema poolt volitatud isikutele kogu vajaliku teabe selleks, et kontrollida, kas meedet on rakendatud vastavalt toetuslepingutele.

96 Liidu kohus on leidnud, et auditi lõppjäreldusi ja kõiki nende aluseks olevaid asjaolusid tuleb vaadelda komisjoni käsutuses oleva tõendusmaterjalina, juhuks kui Üldkohtule esitatakse lepingulise vastutuse tuvastamise hagi (kohtuotsus, 8.9.2015, Amitié *vs*. komisjon, T-234/12, ei avaldata, EU:T:2015:601, punkt 136). Käesolevas asjas tuleb analoogselt asuda seisukohale, et lõplikud auditiaruanded on toetuslepingute täitmist käsitlevaid komisjoni väiteid toetavad tõendid.

97 Neist põhimõtetest lähtudes tuleb hinnata hageja konkreetset väidet teatud kulude tagasilükkamise kohta, mis puudutavad eksperdi X tegevust toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames.

98 Lõplikust auditiaruandest toetuslepingu C esemeks oleva meetme kohta ilmneb, et audiitorid, kes viitasid hageja tegevuste kirjeldusele, nagu see oli esitatud hageja veebisaidil, tuvastasid, et ekspert X osales 13. veebruaril 2009 ühepäevasel koolitusel Türgis ühe teise meetme raames. Hageja aga deklareeris, et ekspert X töötas samal päeval täistööajaga toetuslepingu C esemeks oleva meetme heaks. Audiitorid lükkasid selle päeva kohta arvestatud kulud 450 euro suuruses summas tagasi.

99 Lõplikust auditiaruandest toetuslepingu C esemeks oleva meetme kohta ilmneb veel, et audiitorid kontrollisid, kas eksimus, mille tõttu esitati 13. veebruari 2009 eest arve kõnealuse meetme raames, on ühekordne eksimus või kas see puudutab ka muid päevi. Seetõttu palusid nad hagejal esitada neile väljavõtted teiste hageja rakendatud meetmete kohta koostatud finantsaruannetest ja eelkõige teabe asjaga seotud isikute ja nende tööaja arvestuse kohta, mille eesmärk oli võrdluse teel kontrollida asjaga seotud isikute arvetele märgitud töötundide arvu vastavust toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames. Hageja keeldust nõutud teavet andmast, kuna see ei kuulu asjaomase auditi kohaldamisalasse.

100 Kuna hageja nõutud dokumente ei esitanud, järeldasid audiitorid, et nad ei saa olla kindlad, et ülejäänud kulud, mis eksperdi X osutatud teenuste kohta deklareeriti summas 21 445,45 eurot (millele vastab 39 deklareeritud tööpäeva), puudutavad üksnes toetuslepingu C esemeks olevat meedet. Seetõttu tegid nad nende kulude rahastamiskõlblikkuse suhtes reservatsiooni. Samal põhjusel tegid audiitorid reservatsiooni eksperdi Y osutatud teenuste kohta deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse suhtes summas 22 824,77 eurot. Seega tegid audiitorid reservatsiooni deklareeritud kuludest 44 270,22 euro ulatuses.

101 Toetuslepingu C esemeks olevat meedet puudutavast lõplikust auditiaruandest ilmneb veel, et audiitorite tehtud reservatsioonid, millele eespool osutati, olid põhjendatud järgmiste asjaoludega. Esiteks märkisid audiitorid, et 2009. aastal 81% tasudest ja 2010. aasta jaanuarist kuni veebruarini 100%

tasudest, mis maksti hageja kahele kaasomanikule – ekspertidele X ja Y – puudutasid nende poolt osutatud ja deklareeritud teenuseid asjaomaste meetmete raames, olenemata asjaolust, et nimetatud perioodidel rakendati veel teisi meetmeid, kus hageja osales. Teiseks märkisid nad, et hageja raamatupidamise süsteemi abil ei olnud võimalik kindlaks teha, millised personalikulud kuuluvad millise meetme alla. Kolmandaks märkisid nad, et esitatud tööaja arvestuse tabelites ei olnud töötajate või ekspertide töötatud töötunde kajastatud üksikasjalikult, vaid oli välja toodud üksnes meetmele kulunud tööaeg.

102 10. juuni 2013. aasta kirjas, millega komisjon edastas toetuslepingu C esemeks olevat meedet käsitleva lõpliku auditiaruande, teatas komisjon hagejale, et ekspertide X ja Y osutatud teenustega seotud kulude kogusumma 44 270,22 eurot, mille suhtes audiitorid reservatsiooni tegid, võidakse lugeda rahastamiskõlblikuks, kui hageja esitab ühe kuu jooksul audiitorite nõutud dokumendid. Hageja neid dokumente ei esitanud ning komisjon lükkas nimetatud kulud rahastamiskõlbmatuse tõttu lõplikult tagasi.

103 Võttes arvesse liidu rahalise abi andmise aluspõhimõtet, mis puudutab liidult toetuse saanud isikul lasuvat tõendamiskoormist (vt eespool punkt 93), eespool punktis 96 toodud kaalutlust ning asjaolu, et toimikust ei ilmne ja puuduvad väited selle kohta, et komisjon oleks käitunud pahauskselt, tuleb asuda seisukohale, et audiitorite konkreetsete järelduste puhul peab hageja esitama tõendusliku tähendusega asjaolusid selle kohta, et ekspertide X ja Y osutatud teenustega seoses deklareeritud kulud vastavad toetuslepingute artiklis II.14.1 esitatud rahastamiskõlblikkuse tingimustele ning puudutavad eeskätt toetuslepingute eset ja on toetuslepingute esemeks olevate meetmete elluviimiseks vajalikud.

104 Tuleb aga tõdeda, et hageja ei esitanud ühtegi seesugust tõendusliku tähendusega asjaolu ei kohtueelses menetluses ega ka Üldkohtus.

105 Hageja väitis Üldkohtus, et audiitorite järeldused on tõendamata. Näiteks viitab ta eksperdi X juhtumile ning väidab, et audiitoritel ei olnud eksperdi X deklareeritud 40 päeva tervikuna tagasilükkamisel õigust tuletamise teel tugineda 13. veebruaril 2009 toime pandud eksimusele, vaid nad oleksid pidanud tõendama, et ükski päev ülejäänud 39 päevast ei puuduta eranditult toetuslepingu C esemeks olevat meedet.

106 Need argumendid tuleb tagasi lükata, kuna need lähevad vastuollu käesolevas asjas määratletud tõendamiskoormise jaotusega. Täpsemalt öeldes esitasid audiitorid konkreetsed tõendid selle kohta, et on olemas oht, et ekspertide X ja Y osas deklareeritud tööpäevad toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames ei vasta selle toetuslepingu artiklis II.14.1 esitatud rahastamiskõlblikkuse tingimustele (vt eespool punktid 98–101). Seetõttu on hageja ülesanne tõendusliku tähendusega asjaoludega tõendada, et rahastamiskõlblikkuse tingimusi järgiti, ent seda hageja ei teinud. Järelikult, tuginedes kulude rahastamiskõlbmatuse eeldusele, mida kinnitasid konkreetsed tõendid ja mida tõendusliku tähendusega asjaoludega ümber ei lükatud, oli komisjonil õigus kinnitada ekspertide X ja Y tööga seotud kulude täies ulatuses rahastamisest väljajätmine asjaomase meetme raames (vt selle kohta kohtuotsus, 12.12.2013, Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung *vs*. komisjon, T-171/08, ei avaldata, EU:T:2013:639, punkt 155 ja seal viidatud kohtupraktika).

107 Hageja väidab samuti, et kui järgitakse audiitorite esitatud põhjendusi ning kõik ekspertide X ja Y osas deklareeritud päevad tagasi lükatakse, tähendab see seda, et hageja töö on olnud individuaalne ja omaalgatuslik, kuhu ühtegi eksperti ei ole kaasatud. Niisugune järeldus on hageja arvates paradoksaalne, kui arvestada tehtud töö ulatust ja kvaliteeti.

108 Need argumendid tuleb tagasi lükata, lähtudes eespool punktis 93 esitatud põhimõttest, mille kohaselt ei ole piisav, kui toetuse saamise põhjendamiseks tõendab toetusesaaja, et projekt viidi ellu. Toetusesaaja on kohustatud ka tõendama, et ta kandis kulud, mis ta vastavalt asjaomase toetuse andmise tingimustele deklareeris, kusjuures rahastamiskõlblikeks saab pidada ainult nõuetekohaselt tõendatud kulusid. Seega asjaolu, toetuslepingu C esemeks olev meede viidi ellu ja sellega saavutati

head tulemused, ei ole käesolevas asjas piisav, et ekspertide X ja Y osas deklareeritud kulud võiks rahastamiskõlblike kuludena heaks kiita. Lisaks peavad olema täidetud ka eelkõige toetuslepingu C artiklis II.14.1 sätestatud rahastamiskõlblikkuse tingimused.

109 Hageja esitab repliigis täiendavad argumendid, mis tuleb samuti tagasi lükata, lähtudes eelkõige tõendamiskoormise jaotuse põhimõtetest käesolevas asjas.

110 Hageja väidab 13. veebruari 2009 kohta, et eksperdi X osalemine koolitusel Türgis ei tähenda, et tal ei olnud võimalik toetuslepingu C esemeks oleva meetme heaks sel päeval töötada. Hageja leiab, et koolitusel osalemine ei tähenda ka seda, et tal ei olnud võimalik nõuetekohast raamatupidamisarvestust pidada.

111 Hageja lisab, et ekspert X allkirjastas lõplikes finantsdokumentides nõutava tööaja arvestuse tabeli ning arved ja maksmist tõendavad dokumendid esitati komisjonile. Seega tekib tal küsimus, milliseid muid tõendeid komisjon vajab, võttes arvesse ka asjaolu, et töö on juba lõpetatud.

112 Peale selle põhjendab hageja oma keeldumist esitada audiitorite nõutud dokumente väitega, et audiitoritel ei ole õigust auditeerida kogu tema raamatupidamist ning et dokumentide esitamisest keeldumine ei saa olla kulude rahastamiskõlbmatuse tõttu tagasilükkamise põhjuseks.

113 Mis puudutab 13. veebruari 2009, siis tuleb kõigepealt meenutada asjaolu, mille üle vaidlus puudub, et ekspert X osales sel päeval Türgis ühel koolitusel, mis ei ole toetuslepingu C esemeks oleva meetmega kuidagi seotud, ning et nimetatud eksperdi osutatud teenustega seotud kulud selle päeva eest deklareeriti sellegipoolest toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames, kuna hageja deklareeris, et ekspert X töötas sel päeval täistööajaga kõnesoleva meetme heaks. Arvestades seda konkreetset tõendit, mille audiitorid välja tõid ja mille kohaselt ei vastanud selle päeva kulude omistamine asjaomasele eksperdile tegelikkusele, peab hageja tõendama, et see ekspert töötas sel päeval tegelikult kõnesoleva meetme heaks, sõltumata asjaolust, et ta osales samal päeval koolitusel Türgis.

114 Ent hageja ei täitnud temal lasuvat tõendamiskoormist. Nimelt tuleb sarnaselt audiitoritega tõdeda, et arved ja tööaja arvestuse tabelid, millele hageja viitas ja mille ta Üldkohtule menetlust korraldavate meetmete raames esitas, ei võimalda tuvastada, kas eksperdi X osas deklareeritud kulud on tegelikud ja seega rahastamiskõlblikud. Esitatud arvetel on märgitud üksnes summa, mille kohta nimetatud ekspert konkreetse ajavahemiku eest hagejale arve esitas, ilma et seal oleks täpsustatud asjaomast meedet või eksperdi tehtud tööd. Esitatud tööaja arvestuse tabelites on märgitud üksnes tööaeg, mis sellel eksperdil konkreetsel päeval asjaomase meetme tarvis kulus, ilma et oleks üksikasjalikumalt selgitatud eksperdi tegevusi ja igaks tegevuseks kulunud aega. Lisaks ei ole hageja seadnud kahtluse alla audiitorite järeldusi, mille kohaselt kattusid esiteks omavahel mitu meedet, milles hageja osales, ning teiseks ei olnud hageja raamatupidamise süsteemi abil võimalik kindlaks teha, millised personalikulud kuuluvad millise meetme alla (vt eespool punkt 101). Neil asjaoludel tuleb järeldada, et hageja ei tõendanud, et asjaomase eksperdi osas deklareeritud kulud toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames on nii 13. veebruari 2009 kui ka ülejäänud 39 päeva osas tegelikud ja seega rahastamiskõlblikud.

115 Mis puudutab seejärel hageja väiteid tema keeldumise kohta esitada audiitoritele teatud dokumente (vt eespool punkt 112), siis tuleb märkida, et audiitorid ei nõudnud hageja raamatupidamise auditeerimist, nagu viimane väitis. Audiitorid soovisid kontrollida finantsaruandeid teiste meetmete kohta, kus hageja kolme kõnealuse meetmega paralleelselt osales, et ristkontrollida teavet, mille hageja eksperdi X tööaja kohta oli esitanud. Nagu komisjon märgib, oli audiitorite eesmärk anda hagejale võimalus tõendada auditeeritava toetuslepingu C esemeks oleva meetme kohta esitatud deklaratsioonide tõelevastavust, mitte aga kontrollida tema raamatupidamist üldiselt. Järelikult ei ole hageja argumendid asjakohased, kuna need tuginevad audiitorite nõudmise ekslikule tõlgendamisele. Igal juhul ei saa need argumendid seada kahtluse alla järeldust, et hageja ei ole täitnud temal lasuvat tõendamiskoormist.

116 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb käesolev väide tagasi lükata.

c) ***Neljas väide, et lõplikud auditiaruanded sisaldavad vigu***

117 Hageja väidab, et lõplikes auditiaruannetes on tehtud mitu ilmselget menetlusviga ja sisulist viga. Ta esitab sellega seoses viis väiteosa, mida tuleb alljärgnevalt analüüsida.

118 Komisjon vaidleb nendele väiteosadele vastu.

1) *Audiitorite asjatundlikkus*

119 Hageja väidab, et audiitorid ei olnud töö kvaliteedi ja hageja läbi viidud tegevuste vajalikkuse kahtluse alla seadmiseks vajalikul määral asjatundlikud ning deklareeritud tundide vajalikkuse hindamiseks oleksid nad sisuliselt pidanud tuginema sellele tundide arvule, mida hageja mainis oma ettepanekutes kõnealuste toetuste saamiseks.

120 Lisaks väidab hageja, et toetuslepingu A esemeks oleva meetme kohta koostatud lõpliku auditiaruande teatud lõikudes märkisid audiitorid, et nad ei ole suutelised tegema järeldusi selle meetmega seotud tegevuste kulude asjakohasuse kohta. Ta leiab, et kuna audiitorid ise möönsid oma suutmatust selliste järelduste tegemiseks, on see *prima facie* tõend selle kohta, et nad ei ole täitnud neil lasuvat tõendamiskoormist.

121 Hagejate argumendid audiitorite asjatundlikkuse kohta tuleb tagasi lükata.

122 Audiitorite asjatundlikkusega seoses ei anna ükski toimikus sisalduv asjaolu alust kahelda, et neil ei olnud vajalikku kvalifikatsiooni, et kontrollida hageja deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkust toetuslepingute sätete alusel. Lisaks on hageja ebaõigesti väitnud, et audiitorid oleksid pidanud tuginema sellele tundide arvule, mida hageja mainis oma ettepanekutes kõnealuste toetuste saamiseks. Nimelt piisab, kui mainida, et toetuslepingute artiklite II.15.4 ja II.17.1 koosmõjust tuleneb, et toetuse summa muutub lõplikuks alles pärast seda, kui komisjon on artikli II.15.4 alusel hageja esitatud dokumendid heaks kiitnud, ilma et see mõjutaks teavet, mis saadakse hiljem toetuslepingute artikli II.20 alusel läbi viidud auditi alusel. Siit järeldub, et need tunnid, mida mainiti hageja esitatud ettepanekutes asjassepuutuvate toetuslepingute esemeks oleva kolme toetuse saamiseks, kujutavad endast vaid hinnanguid, mis ei takista deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse kontrollimist audiitorite poolt.

123 Eespool punktis 120 esitatud hageja argumentide kohta tuleb märkida, et audiitorid leidsid lõplike auditiaruannete mitmes lõigus, et nad ei ole suutelised hageja deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse üle otsustama ning see on tingitud sellest, et hageja ei ole esitanud neile vajalikku teavet ega ole sel viisil tõendanud, et deklareeritud kulud on rahastamiskõlblikud. Järelikult ei olnud audiitorite selline suutmatus tingitud mitte nende väidetavast ebapädevusest ega näita tõendamiskoormise reeglite rikkumist. Kolmanda väite analüüsimisel leiti, et antud juhtumi asjaoludel on hageja ülesanne sisuliselt tõendada, et deklareeritud kulud on rahastamiskõlblikud.

124 Hageja esimene väiteosa tuleb seega tagasi lükata.

2) *Tööaja arvestuse tabelid*

125 Hageja väidab, et komisjon rikkus õigusnormi, kui ta leidis, et hageja poolt palgatud eksperdid oleksid pidanud täitma tööaja arvestuse tabeleid. Hageja hinnangul ei ole toetuslepingutes sellist kohustust sätestatud ega ole täpsustatud, millist liiki andmeid peavad need tabelid sisaldama.

126 Ka see väiteosa tuleb tagasi lükata. On tõsi, et toetuslepingutes ei ole hagejale sätestatud kohustust tõendada deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkust tööaja arvestuse tabelitega, mida täidavad asjaomaste meetmetega seotud töötajad. Nende lepingute artiklis II.14.1 on siiski sätestatud, et deklareeritud kulud peavad olema kindlaks määratavad ja kontrollitavad, jättes tõendite valiku hageja otsustada. Nagu komisjon õigesti märgib, kujutavad tööaja arvestuse tabelid endast ühte vahendit, mille abil kulude rahastamiskõlblikkust tõendada.

127 Lisaks ei tulene lõplikest auditiaruannetest, et audiitorid rajasid oma järeldused tööaja arvestuse tabelite esitamata jätmisele hageja poolt. Kõikidel juhtudel rajasid audiitorid oma järeldused tõendite kogumile. Nad tõid nende tõendite hulgas esile asjaolu, et esitatud tööaja arvestuse tabelites ei olnud üksikasjalikult kajastatud elluviidud tegevusi ega aega, mis töötajatel ja ekspertidel igale tegevusele kulus. Audiitorid viitasid ka muudele puudustele, nagu asjaolule, et hageja raamatupidamise süsteemi abil ei olnud võimalik leida seost personalikulude ja hageja rakendatud meetmete vahel, mis tähendab, et võidi esitada topeltarveid. Nii tuvastasid audiitorid mitu topeltarve esitamise juhtu (vt näiteks eelarvepunktidega F 13, F 21, F 27, F 30 ja F 34 seonduvad kulud toetuslepingu A esemeks oleva meetme raames).

128 Eeltoodust tuleneb, et audiitorid tegid ettepaneku teatud kulud rahastamiskõlbmatuse tõttu tagasi lükata mitte sellepärast, et hageja ei esitanud tööaja arvestuse tabeleid või piisavalt üksikasjalikke tabeleid, vaid sellepärast, et ta ei tõendanud, et deklareeritud kulud on asjaomaste meetmete osas rahastamiskõlblikud.

129 Seega tuleb käesolev väiteosa tagasi lükata.

3) *Arvete esitamise ja maksmisega viivitamine toetuslepingute B ja C esemeks olevate meetmete raames*

130 Hageja heidab audiitoritele ette, et viimased lükkasid toetuslepingute B ja C esemeks olevate meetmete raames teatud personalikulud tagasi põhjendusel, et nendega seonduvad arved maksti pärast lõpparuande esitamist komisjonile. Tema hinnangul on toetuslepingutes üksnes sätestatud, et kulud peavad olema tekkinud konkreetse meetme rakendamise jooksul ning maksete tegemise aeg ei ole reguleeritud. Kuigi maksed tehti käesolevas asjas pärast toetuslepingute B ja C esemeks olevate meetmete elluviimist, olid kulud tekkinud nende meetmete rakendamise jooksul, nagu esitatud arvetel märgitud kuupäevad tõendavad. Hageja leiab, et kui komisjon oleks soovinud kvalifitseerida rahastamiskõlblikeks kuludeks üksnes neid kulusid, mis on tekkinud ja mis on tasutud enne konkreetset kuupäeva, oleks ta pidanud seda toetuslepingutes täpsustama.

131 Ka see väiteosa tuleb tagasi lükata, kuna see ei rajane täpselt nendel põhjustel, mille alusel audiitorid deklareeritud kulud toetuslepingute B ja C esemeks olevate meetmete raames tagasi lükkasid.

132 Nagu toetuslepingu B esemeks oleva meetme lõplikust auditiaruandest ilmneb, lükkasid audiitorid selle meetme osas tagasi nelja eksperdi tööga seotud kulud kogusummas 82 000 eurot järgmistel alustel. Üldise märkusena mainisid audiitorid, et need kulud kirjendati hageja raamatupidamise süsteemis ning tasuti oluliselt hiljem lõpparuande esitamisest komisjonile 4. augustil 2010. Audiitorid märkisid veel, et nad ei ole saanud asjaomaste ekspertidega sõlmitud lepinguid ning nagu hageja ja komisjoni vahelisest kirjavahetusest ilmneb, täideti tööaja arvestuse tabelid pärast meetme rakendamise lõppemist komisjoni nõudmisel, mis äratab registreeritud tundide usaldusväärsuse suhtes kahtlusi. Audiitorid järeldasid nende kaalutluste põhjal, et puuduvad piisavad tõendid selle kohta, et eespool mainitud kulud tekkisid asjaomase meetme rakendamise jooksul.

133 Seejärel täpsustasid audiitorid toetuslepingu B esemeks oleva meetme lõpliku auditiaruande üldiseid märkuseid seoses kõigi nelja eksperdiga, kelle kohta deklareeriti kulud nimetatud meetme raames. Näiteks eksperdi Y puhul, kes on üks hageja kahest kaasomanikust, tegid nad ettepaneku lükata tagasi kulud kogusummas 18 000 eurot, kuna arve oli dateeritud ja registreeritud hageja raamatupidamises

2011. aastal ning see tasuti 10. jaanuaril 2011, see tähendab oluliselt hiljem lõpparuande esitamisest hageja poolt 4. augustil 2010. Nad märkisid samuti, et puuduvad tõendid selle kohta, et nimetatud eksperdi poolt osutati teenuseid meetme rakendamise perioodil, ning esimest korda mainiti neid teenuseid muudetud lõpparuandes, mille hageja 27. oktoobril 2010 komisjonile esitas.

134 Samasisulised märkused esitati ülejäänud kolme eksperdi kohta, kelle osas deklareeriti kulud toetuslepingu B esemeks oleva meetme raames.

135 Hageja ei vaielnud toetuslepingu B esemeks oleva meetme lõplikust auditiaruandest ilmnevatele asjaoludele vastu, vaid piirdus eespool punktis 130 toodud üldiste argumentide esitamisega.

136 Eeltoodud asjaoludest tuleneb, et toetuslepingu B esemeks oleva meetme raames deklareeritud ekspertide teatavate kulude tagasilükkamisel ei tuginetud üksnes asjaolule, et nendega seonduvad arved maksti pärast lõpparuande esitamist, nagu hageja ebatäpselt väidab, vaid tugineti vaidlustamata tõendite kogumile, mis seavad konkreetselt kahtluse alla deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse ja eelkõige deklareeritud kulude tekkimise meetme rakendamise jooksul, nagu toetuslepingute artikli II.14.1 neljandas taandes nõutakse.

137 Nagu komisjon õigesti märgib, on õigustatud tõsiselt kahelda kuludes, mille kohta esitati arved ja mis kirjendati hageja raamatupidamises pärast lõpparuande esitamist. Lisaks, nagu komisjon rõhutab, on raske mõista, kuidas saab arve, mida ei ole hageja raamatupidamises veel kirjendatud, olla lisatud komisjonile esitatud lõpparuandele, mis sisaldab vastavalt toetuslepingute artiklile II.15.4 tulude ja kulude lõplikku koondaruannet.

138 Toetuslepingu C esemeks oleva meetme lõpliku auditiaruande punktist 5.2.1 4 tuleneb, et eksperdi Z esitatud arve kulude kogusumma oli 14 800 eurot. Arvel oli märgitud kuupäev 9. juuni 2010, kuid kulud kirjendati hageja raamatupidamise süsteemis 30. septembril 2010 ja need tasuti 19. oktoobril 2010, see tähendab palju hiljem lõpparuande esitamisest komisjonile (21. juulil 2010) ja pärast seda, kui komisjon oli hagejale 24. augustil 2010 teatanud, et ta kavatseb kõik tema deklareeritud personalikulud tagasi lükata. Audiitorid märkisid veel, et nad ei ole saanud hageja ja eksperdi vahel sõlmitud lepingut ning nagu hageja ja komisjoni vahelisest kirjavahetusest ilmneb, täideti tööaja arvestuse tabelid pärast meetme rakendamise lõppemist komisjoni nõudmisel. Lisaks märkisid audiitorid, et eksperdi 37 tööpäeva eest esitatud arve ei ole piisavalt tõendatud ning esitatud tõendid tõendavad arvet vaid 11 päeva ulatuses. Audiitorid järeldasid, et hagejal tuleb esitada täiendavaid selgitusi ja dokumente, et tõendada nende päevade koguarvu, mille eest ekspert arve esitas, ja viivitust arve registreerimisel hageja raamatupidamise süsteemis, ning tegid ajutiselt ettepaneku eksperdi 26 tööpäevaga seonduvad kulud 10 400 euro suuruses summas (26 päeva x 400 eurot) rahastamiskõlbmatuse tõttu tagasi lükata.

139 Tuleb märkida, et hageja ei ole esitanud ei kohtueelses menetluses ega Üldkohtus ühtegi tõendusliku tähendusega asjaolu, mis toetuslepingu C esemeks oleva meetme lõpliku auditiaruande punktis 5.2.1 4 esitatud audiitorite järeldused kahtluse alla seaks.

140 Nagu toetuslepingu B esemeks oleva meetme puhul tõdeti, tuleb märkida, et asjaomase eksperdi teatavate kulude tagasilükkamine toetuslepingu C esemeks oleva meetme raames ei olnud tingitud üksnes asjaolust, et tema arve tasuti alles pärast lõpparuande esitamist komisjonile, vaid tagasilükkamisel tugineti tõendite kogumile, mis seadsid konkreetselt kahtluse alla deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse.

141 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb käesolev väiteosa tulemusetuse tõttu tagasi lükata.

4) *Liiduvälise teenusepakkuja kasutamine toetuslepingu B esemeks oleva meetme raames*

142 Hageja heidab audiitoritele ette, et nad lükkasid toetuslepingu B esemeks oleva meetme raames tagasi video tootmisega seotud kulud põhjendusel, et need kulud tekkisid väljaspool liitu. Ta väidab, et kohaldatav lepinguline raamistik ei välista väljaspool liitu asutatud teenusepakkujate kasutamist toetusesaajate poolt. Ta väidab lisaks, et suur osa video tootmise kuludest tekkis käesolevas asjas igal juhul liidus. Viimaseks ei ole ta nõus audiitorite järeldusega, et ta ei ole tõendanud, et videoteenuse pakkuja valik oli kvaliteedi ja hinna suhet arvestades parim.

143 Toetuslepingu B esemeks oleva meetme lõpliku auditiaruande punktist 5.2.2 1 ilmneb, et audiitorid lükkasid video tootmisega seotud kulud summas 52 497,16 eurot rahastamiskõlbmatuse tõttu tagasi, kuna need kulud olid tekkinud väljaspool liitu. Lisaks tõdesid audiitorid, et hageja ei ole olnud võimeline tõendama, et videotootja valimiseks korraldati hankemenetlus ning et tehtud valik oli hinna ja kvaliteedi suhet arvestades parim. Siit järeldub, et video tootmisega seotud kulud lükati tagasi kahel alusel, mida tuleb analüüsida.

144 Esimese aluse puhul, mis puudutab video tootmisega seotud kulude tekkimist, on selge, et videoteenuse pakkuja asukoht oli Ameerika Ühendriikides. Vastab tõele, et toetusleping B ei keela toetusesaajal kasutada väljaspool liitu asutatud teenusepakkujaid. Toetuse taotlejate juhendi punktis III.2 „Rahastamiskõlblikkust käsitlevad eeskirjad“ on siiski sätestatud, et selleks, et kulusid saaks lugeda rahastamiskõlblikuks, peavad need olema tekkinud toetusesaajal (või tema lepingupartneritel) liidu liikmesriikides, välja arvatud Taani.

145 Toetuse taotlejate juhendi õigusliku siduvuse kohta on iga toetuslepingu sissejuhatavas osas märgitud, et toetuslepingus sisalduvad tingimused on muu hulgas juhendi sisu suhtes ülimuslikud, kuid juhendit tuleks kasutada „täiendavalt“. Kuna käesolevas asjas ei ole toetuslepingutes täpsustatud kohta, kus kulud peavad tekkima, aga kõnealuses juhendis on selline täpsustus olemas, täiendades sel moel asjaomaseid toetuslepinguid, siis tuleb järeldada, et seda kuludega seotud konkreetset küsimust reguleerib käesoleval juhul juhend.

146 Hageja väidab küll Üldkohtus, et ehkki videoteenuse pakkuja on Ameerika Ühendriikides registreeritud äriühing, tekkisid videoga seotud kulud tegelikult liidus. Stsenaarium kirjutati liidus, kus video ka valmistati ja dubleeriti. Nende väidete kinnituseks ei ole esitatud aga ühtegi tõendit.

147 Seega tuleb teha järeldus, et hageja argumendid ei sea audiitorite järelduste esimest alust kahtluse alla.

148 Teise aluse puhul, mis puudutab asjaolu, et hageja ei tõendanud hankemenetluse korraldamist ning et videoteenuse pakkuja valik oli hinna ja kvaliteedi suhet arvestades parim, tuleb märkida, et toetuslepingute artikkel II.9.1 sätestab järgmiselt:

„Kui toetusesaajatel on vaja sõlmida meetme rakendamiseks leping ning tegemist on meetme kuludega, mis on näidatud hinnangulise eelarve rubriigis, mis käsitleb rahastamiskõlblikke otseseid kulusid, on nad kohustatud valima välja potentsiaalsed kandidaadid ja sõlmima parima hinna ja kvaliteedi suhtega pakkumise kohta lepingu […] järgides läbipaistvuse ja potentsiaalsete kandidaatide võrdse kohtlemise põhimõtet ning vältides huvide konflikti tekkimist.“

149 Lisaks tuleb meenutada, et toetuslepingute artiklis II.14.1 on sätestatud, et kulude kvalifitseerimiseks rahastamiskõlblikuks peavad need „olema mõistlikud ja põhjendatud ning vastama usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõttele, eelkõige kvaliteedi ja hinna suhte ning kulutõhususe põhimõttele“.

150 Toimikust ilmneb, et video tootmisega seotud kulud olid toetuslepingu B esemeks oleva meetme hinnangulise eelarve rubriigis „Avalikustamine ja levitamine“ esitatud otseste kuludena. Järelikult oli audiitoritel õigus nõuda hagejalt mitte ainult toetuslepingute artikli II.19.1, vaid ka toetuslepingute

artikli II.14.1 alusel, et ta tõendaks hankemenetluse korraldamist ja asjaolu, et videoteenuse pakkuja valik oli hinna ja kvaliteedi suhet ning kulutõhusust arvestades parim. Hageja on kohustatud esitama selle kohta tõendeid.

151 Toimikust ei ilmne, et hageja oleks niisuguseid tõendeid esitanud.

152 Nimelt kannavad komisjonile teatavaks tehtud pakkumised, mis on toodud hagi lisas 31, kuupäeva 18. november 2010, mis on hilisem kui toetuslepingu B esemeks oleva meetme lõppkuupäev, mis on 9. juuni 2010. See ei ole aga kooskõlas toetuslepingute artiklis II.9.1 sätestatud tingimustega, millest tuleneb „potentsiaalsetele“ lepingupartneritele tehtud viite kaudu, et pakkumised peavad olema esitatud meetme rakendamise ajal, mitte aga pärast seda.

153 Hagi lisas 30 toodud pakkumised aastast 2008 puudutavad hageja sõnul ühte teist liiki teenust, nimelt klassikalise video filmimine ilma eriefektideta, millest hageja hiljem loobus, kuna ta otsustas lõpuks, et toetuslepingu B esemeks oleva meetme eesmärgid saavutatakse paremini, kui toodetud video sisaldab eriefekte.

154 Seega tuleb teha järeldus, et hageja argumendid ei sea ka audiitorite järelduste teist alust kahtluse alla.

155 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb käesolev väiteosa tagasi lükata.

5) *Hageja töö kvaliteet*

156 Hageja heidab audiitoritele ja komisjonile ette, et nad ei võtnud arvesse tema töö kvaliteeti ning asjaolu, et saavutati eesmärgid, mille täitmiseks toetust anti.

157 See väiteosa tuleb tagasi lükata, lähtudes liidu rahalise abi andmise aluspõhimõttest, mille kohaselt saab liit hüvitada ainult tegelikult kantud kulusid. Nagu eelnevalt juba märgitud, ei ole selle põhimõtte kohaselt piisav, kui toetusesaaja tõendab konkreetse abi saamise põhjendamiseks, et projekt viidi ellu. Toetusesaaja on kohustatud lisaks tõendama, et ta kandis kulud, mis ta vastavalt toetuse andmise tingimustele deklareeris, kusjuures rahastamiskõlblikuks saab pidada ainult nõuetekohaselt tõendatud kulusid. Kohustus järgida kindlaksmääratud rahastamistingimusi on toetusesaaja üks peamisi kohustusi ning on seetõttu rahalise abi andmise eeltingimus (vt eespool punkt 93).

158 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb neljas väide tagasi lükata.

d) ***Esimene väide, mille kohaselt ei olnud audiitorite kohaldatud auditeerimise standardid poolte vahel kokku lepitud***

159 Hageja väidab, et audiitorite kohaldatud auditeerimise standardeid ei olnud toetuslepingutes sätestatud ja seega ei olnud pooled neis kokku leppinud. Lisaks ei olnud ei esialgsetes ega lõplikes auditiaruannetes ühtegi viidet toetuslepingute sätetele ning audiitorid tegutsesid komisjoni ühepoolselt kehtestatud eesmärkide alusel, mitte aga toetuslepingutes sätestatud volitusnormide alusel. Kuna audiitorite järeldused ja hilisem vaidlustatud otsus tuginesid normidele, milles pooled kokku ei leppinud, tuleb see otsus tühistada.

160 Komisjon väidab, et käesolev väide tuleb tagasi lükata.

161 Alustuseks tuleb märkida, et lõplike auditiaruannete kokkuvõtetes märgitu kohaselt viidi audit läbi kooskõlas rahvusvaheliste auditeerimise standarditega ning vastavalt „Rahvusvahelise Raamatupidajate Föderatsiooni kehtestatud kindlustandvate teenuste rahvusvahelise raamistiku põhimõtetele ja põhimõistetele“. Lõplike auditiaruannete punktis 1.1 oli lisaks täpsustatud, et auditi eesmärk on eelkõige kontrollida, kas komisjoni makstud rahalist toetust on kasutatud üksnes asjaomase meetme

rakendamiseks, kas deklareeritud kulud on tekkinud asjaomase toetuslepingu kehtivuse ajal, kas nende kulude tõelevastavus on asjakohaste dokumentidega, maksetõenditega ja kontrollisüsteemiga tõendatud ning kas koordinaator on meetme haldamisel järginud usaldusväärse finantsjuhtimise, säästlikkuse ja tõhususe põhimõtteid. Niisugune auditi eesmärgi määratlus üksnes peegeldab toetusesaaja deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse tingimusi, mis on sätestatud toetuslepingute artiklis II.14.1. Peale selle tegutsesid audiitorid käesolevas asjas toetuslepingute artikli II.20 alusel. Järelikult tuleb hageja väiteosa, et komisjon kehtestas auditi eesmärgid ühepoolselt, tagasi lükata.

162 Edasi tuleb märkida, et lõplike auditiaruannete analüüsist selgub, et hageja deklareeritud kulud, mille üle vaieldakse, lükati tagasi seetõttu, et need ei vastanud muu hulgas toetuslepingute artiklis II.14.1 sätestatud rahastamiskõlblikkuse tingimustele. Sama järelduse saab teha ka eespool esitatud kaalutluste põhjal seoses teiste hageja esitatud väidetega. Nagu komisjon õigesti väidab, puudutavad auditeerimise standardid, milles pooled hageja sõnul omavahel kokku ei leppinud, üksnes kutse- ja eetikanorme, mida audiitorid peavad oma ülesannete täitmisel järgima, ning nendel ei ole hageja deklareeritud kulude rahastamiskõlblikkuse tingimustega mingisugust seost. Lisaks ei ole hageja tõendanud, kuidas on omavahel seotud auditeerimise standardid ja audiitorite järeldused kulude rahastamiskõlblikkuse kohta, ehk teisisõnu ta ei ole tõendanud, kuidas saab auditeerimise standard muuta kulusid rahastamiskõlblikuks või rahastamiskõlbmatuks.

163 Järelikult tuleb hageja väiteosa, mille kohaselt kohaldasid audiitorid poolte vahel kokku leppimata auditeerimise standardeid, tulemusetuse tõttu tagasi lükata.

164 Lõpetuseks tuleb märkida, et hageja väidab repliigis, et ta täitis Itaalia õiguses ette nähtud raamatupidamise standardeid, ning järelikult rikutakse vaidlustatud otsusega, mis tugineb väidetavalt muudele auditeerimise standarditele, milles pooled kokku ei leppinud, finantsmääruse artikli 126 lõike 2 punkti d.

165 Finantsmääruse artikli 126 lõike 2 punktis d on sätestatud, et rahastamiskõlblikud kulud peavad olema kirjendatud toetusesaaja raamatupidamisarvestuses ja määratud kindlaks vastavalt selles riigis kohaldatavatele raamatupidamise standarditele, kus toetusesaaja on registrisse kantud, ja vastavalt toetusesaaja tavapärasele kuluarvestustavale.

166 Eeltoodud kaalutlustest lähtudes tuleb märkida, et asjaolu, et hageja deklareeritud kulud võivad olla Itaalia raamatupidamise standarditega kooskõlas, ei tähenda sugugi seda, et need kulud vastavad muu hulgas toetuslepingute artiklis II.14 sätestatud rahastamiskõlblikkuse tingimustele. Seega ei ole hageja tuginemine finantsmääruse artikli 126 lõike 2 punktile d asjakohane.

167 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb käesolev väide tagasi lükata.

e) ***Teine väide, mille kohaselt esiteks viivitati põhjendamatult lõplike auditiaruannete edastamisega hagejale ja teiseks haldas komisjon asjaomaseid meetmeid puudulikult***

168 Olgu meenutatud, et hageja jagab selle väite kaheks osaks.

169 Esimese väiteosa raames viitab hageja põhjendamatult pikale 18kuulisele ajavahemikule, mis möödus 25. jaanuarist 2012, kui talle edastati muudetud auditiaruannete projektid, kuni 10. juunini 2013, kui talle edastati lõplikud auditiaruanded. Hageja väitel jättis sellise ajavahemiku möödumine talle mulje, et komisjon on tema argumendid, mis ta audiitorite järelduste vastu esitas, vaikimisi heaks kiitnud, ning tekitas talle kahju, kuna seetõttu ei olnud tal võimalik komisjoni järeldustele õigel ajal ja tulemuslikult vastu vaielda.

170 Teises väiteosas heidab hageja komisjonile ette, et viimane on asjaomaseid meetmeid üldiselt puudulikult hallanud.

171 Komisjon vaidleb hageja argumentidele vastu.

172 Esimese väiteosa kohta tuleb kõigepealt märkida, et toetuslepingute artiklis II.20 ette nähtud auditi kestust ei reguleeri ükski õigusnorm ega lepingusäte. Nimetatud artikli lõikes 3 on vaid sätestatud, et auditi võib läbi viia viie aasta jooksul lõppmakse tegemisest. Toetuslepingute täitmisest tulenevate poolte kohustuste kindlaksmääramisel tuleb siiski arvestada poolte kohustust täita lepingut heas usus. Käesolevas asjas oli komisjon sellest põhimõttest lähtudes kohustatud edastama hagejale mõistliku aja jooksul audiitorite järeldused, et hageja saaks neile tulemuslikult vastu vaielda ning et ta ei oleks üldisemalt teadmatus olukorras, mis võib talle kahju tuua.

173 Nagu toimikust ilmneb, esitati muudetud auditiaruannete projektid asjaomaste meetmete kohta hagejale 24. jaanuaril 2012. Hageja esitas nende muudetud projektide kohta oma märkused 15. veebruaril 2012. Lõplikud auditiaruanded esitasid audiitorid komisjonile 26. aprillil 2012 ning komisjon edastas need hagejale 10. juunil 2013.

174 Seega tuleb asuda seisukohale, et kuni 26. aprillini 2012, mil audiitorid lõplikud auditiaruanded komisjonile edastasid, kulges auditeerimismenetlus kooskõlas lepingute heas usus täitmise põhimõttega. Samuti tuleb märkida, et 26. aprilli 2012 ja 10. juuni 2013, mil lõplikud auditiaruanded hagejale esitati, vahele jäi rohkem kui 13 kuud. Seega tuleb analüüsida, kas lepingute heas usus täitmise põhimõttest lähtudes on niisugune ajavahemik käesoleval juhul põhjendatud.

175 Toimiku sisu arvestades ei ole 13 kuust pikem ajavahemik põhjendatud ja tundub ebamõistlik. Nimelt ei olnud pärast seda, kui audiitorid olid esitanud 26. aprillil 2012 komisjonile lõplikud auditiaruanded, komisjoni ja hageja vahel mingit suhtlust. Lisaks, nagu 10. juuni 2013. aasta kirjadest ilmneb, kiitis komisjon lõplikud auditiaruanded täies ulatuses heaks ega teinud ühtegi muudatust. Peale selle ei olnud auditite objekt ega lõplike auditiaruannete sisu eriti keerukad.

176 Ainus asjaolu, millele komisjon üle 13 kuu pikkuse ajavahemiku põhjendamiseks tugines, oli Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) 10. septembril 2012 algatatud juurdlus. Komisjoni sõnul võttis tal audiitorite järelduste kontrollimine ja heakskiitmine juurdluse algatamise tõttu aega mitu kuud.

177 Tuleb märkida, et komisjon ei ole piisavalt selgitanud, kuidas OLAFi poolt juurdluse algatamine põhjustas üle 13 kuu pikkuse ajavahemiku. Pealegi algatati juurdlus viis kuud pärast lõplike auditiaruannete esitamist komisjonile, mis näitab, et komisjonile lõplike auditiaruannete esitamise ja OLAFi poolt juurdluse algatamise vahele jäi viis kuud. Toimikust ei ilmne, et komisjon oleks selle viie kuu vältel mingilgi viisil aktiivne olnud.

178 Eeltoodust järeldub, et üle 13 kuu pikkune ajavahemik, mis jäi komisjonile lõplike auditiaruannete esitamise ja nende aruannete hagejale edastamise vahele, on käesolevas asjas põhjendamatu ning seega on komisjon rikkunud oma lepingulisi kohustusi, tõlgendatuna vastavalt lepingute heas usus täitmise põhimõttele.

179 Toimikust siiski ei tulene, et põhjendamatu viivitus lõplike auditiaruannete hagejale edastamisel oleks mõjutanud hageja võimalust audiitorite järeldusi tulemuslikult vaidlustada, nagu nad väitsid.

180 Kõigepealt, nagu komisjon õigesti leidis, tuleb märkida, et hagejal avanes kahel korral – 22. detsembril 2011 ja 15. veebruaril 2012 – võimalus esitada audiitoritele märkusi ja tõendavaid dokumente, kui auditiaruanded olid veel projekti staadiumis. Samuti tuleb märkida, et komisjon nõustus audiitorite järeldustega täies ulatuses. Neil asjaoludel ei ole tõendatud, et põhjendamatu viivitus lõplike auditiaruannete hagejale edastamisel oleks mõjutanud hageja võimalust audiitorite järeldusi tulemuslikult vaidlustada. Lisaks olgu öeldud, et pärast lõplike auditiaruannete edastamist andis komisjon hagejale muid võimalusi täiendavate märkuste ja tõendavate dokumentide esitamiseks ning sellega seoses esitas hageja 9. juuli 2013. aasta ja 7. oktoobri 2013. aasta kirjades oma märkused.

181 Üldkohtule esitatud hageja argumendi kohta, et auditi kestust arvesse võttes on suurem osa asjaomaste meetmete haldamisega seotud töötajatest lahkunud, mistõttu puudub hagejal audiitorite järelduste tulemuslikuks vaidlustamiseks vajalik teave, tuleb märkida järgmist.

182 Esiteks, nagu komisjon õigesti märgib, ilmneb toimikust, et kaks võtmetähtsusega isikut asjassepuutuvate meetmete haldamisel – eksperdid X ja Y – juhtisid käesoleva hagi esitamise kuupäeval ikka veel hageja tegevust ja võisid seega anda talle audiitorite järelduste vaidlustamiseks kogu vajaliku teabe.

183 Teiseks tuleb märkida, et toetuslepingute artikli II.20 lõigete 2 ja 3 kohaselt oli hageja kohustatud säilitama kõiki originaaldokumente, eelkõige raamatupidamis- ja maksudokumente viis aastat lõppmakse tegemisest, see tähendab kuni 2015. aastani. Järelikult ei saanud lõplike auditiaruannete edastamisega viivitamine mõjutada hageja võimalust tugineda oma seisukohtade põhjendamiseks eelnimetatud dokumentidele, kuna tal oli lepinguline kohustus säilitada neid dokumente kuni 2015. aastani ning kuna käesolevas asjas tähtsust omavad sündmused, nimelt auditi raames toimuv ärakuulamismenetlus, leidsid aset 2013. aastal.

184 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb hageja esimene väiteosa tagasi lükata.

185 Meenutuseks olgu öeldud, et teises väiteosas heidab hageja komisjonile ette, et viimane on asjaomaseid meetmeid üldiselt puudulikult hallanud. Niisuguse puuduliku haldamise näiteks toob ta asjaolu, et komisjon ei suhelnud temaga meetmete rakendamise jooksul, et hiljem muudeti toetuse taotlejate juhendit, mis sisaldas seejärel rahastamiskõlblike kulude kohta palju rohkem informatsiooni, ning et toetuslepingud sisaldasid mitmesuguseid stiilivigu.

186 See väiteosa tuleb põhjendamatuse tõttu tagasi lükata. Väite kohta, et komisjon ei suhelnud asjaomaste meetmete rakendamise jooksul hagejaga, ei ilmne toimikust, et hagejal oleks meetmete rakendamise ajal olnud komisjonilt vaja täiendavat teavet ja selgitusi või et ta oleks palunud kohtumist, millest komisjon oleks keeldunud. Samuti viitab komisjon õigesti asjaolule, et 2009. aasta novembris viisid tema pädevad talitused läbi kõnealuseid meetmeid puudutava kontrollkäigu hageja ruumidesse.

187 Ülejäänud kaks hageja esitatud kaudset tõendit (vt eespool punkt 185) ei anna tunnistust sellest, et komisjoni haldustegevus oleks olnud puudulik.

188 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb käesolev väide tagasi lükata. Kuna hageja ei ole suutnud tõendada, et tal on toetuslepingute alusel komisjoni vastu võlanõue, tuleb hageja teine nõue rahuldamata jätta.

3. *Esimene nõue, mis puudutab vaidlustatud otsuse tühistamise nõuet*

189 Tuleb meenutada, et teise väite esimene osa ja viies väide on esitatud esimese nõude põhjendamiseks. Hindamist tuleks alustada viiendast väitest.

a) *Viies väide, mille kohaselt puudus komisjonil vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks pädevus*

190 Hageja leiab repliigis, et komisjonil puudus vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks pädevus. Ta väidab, et lepingutega seotud asjades ei saa komisjon võtta vastu sellist ühepoolset akti nagu käesolevas asjas vaidlustatud otsus ning selleks, et kohustada oma lepingupartnerit täitma lepingust tulenevaid rahalisi kohustusi, tuleb tal vajaduse korral pöörduda ELTL artikli 272 alusel maksenõudega lepingu suhtes pädeva kohtu poole. Ta leiab, et kui tunnistada, et komisjon on pädev vastu võtma täitmisele pööratava ühepoolse akti lepingust tuleneva võla sissenõudmiseks, rikutaks sellega põhiõiguste harta artiklit 47, kuna tema „lepingupartneril“ puudub sellise ühepoolse akti suhtes tõhus õiguskaitsevahend. Esiteks mõjutaks sellise akti vastu esitatud tühistamishagi tulemuslikkust Üldkohtu praktika, mille kohaselt ei ole lepingutingimuste ja lepingu suhtes kohaldatava siseriikliku õiguse rikkumise kohta

esitatud väited tühistamishagi raames vastuvõetavad. Teiseks võib juhul, kui komisjoni „lepingupartner“ on esitanud lepingu suhtes pädevas kohtus lepinguvälise vastutuse tuvastamise hagi, kohus tugineda komisjoni „lepingupartneri“ suhtes täitmisele pööratavale ühepoolsele aktile, mille kehtivust on õiguspärasust kontrolliv kohus vahepeal kinnitanud.

191 Komisjon väidab, et käesolev väide on alusetu.

192 Olgu meenutatud, et vaidlustatud otsuse õiguslikuks aluseks on ELTL artikkel 299 ja finantsmääruse artikli 79 lõige 2.

193 ELTL artikli 299 esimeses lõigus on sätestatud:

„Nõukogu, komisjoni või Euroopa Keskpanga õigusaktid, mis panevad rahalise kohustuse muudele isikutele peale riikide, saab pöörata täitmisele.“

194 Finantsmääruse artikli 79 lõige 2 näeb ette:

„Institutsioon võib [ELTL] artikli 299 tähenduses täitmisele pööratava otsusega ametlikult määrata saadaolevana kindlaks summasid, mis on saada muudelt isikutelt kui liikmesriikidelt.“

195 Olgu märgitud, et finantsmääruse artikli 79 lõige 2 asub peatükis „Tulutoimingud“, millele järgneb peatükk „Kulutoimingud“, kusjuures kumbki peatükk ei ole kohaldatav liidu meetme konkreetses valdkonnas, vaid kõikide liidu eelarvesse kuuluvate toimingute suhtes, millest annab tunnistust asjaolu, et nimetatud peatükid kuuluvad IV jaotise „Eelarve täitmine“ alla, mis asub määruse esimeses osas „Üldsätted“.

196 Finantsmääruse IV jaotise sätteid kohaldatakse seega ka lepingutega seotud asjades, mida tõendab muu hulgas ka IV jaotises sisalduva artikli 90 sõnastus, mille kohaselt „[m]aksmine toimub siis, kui on tõendatud, et asjaomane meede on kooskõlas alusakti või lepingu sätetega“.

197 Nagu Üldkohus on korduvalt kinnitanud, ei tehta ELTL artiklis 299 ega finantsmääruse artikli 79 lõikes 2 vahet vastavalt sellele, kas võlgnetav summa, mis on täitmisele pööratava otsusega ametlikult kindlaks määratud, on lepinguline või lepinguväline (vt selle kohta kohtuotsused, 13.6.2012, Insula *vs*. komisjon, T-246/09, ei avaldata, EU:T:2012:287, punkti 94 ja 95, ja 27.9.2012, Applied Microengineering *vs*. komisjon, T-387/09, EU:T:2012:501, punkt 39).

198 Järelikult annab nii ELTL artikkel 299 kui ka finantsmääruse artikli 79 lõige 2 komisjonile pädevuse võtta vastu vaidlustatud otsus, hoolimata asjaolust, et selles otsuses sisalduv võlasumma on seotud toetuslepingute täitmisega ja on seega olemuselt „lepinguline“.

199 Vastupidi hageja väidetele ei ole eespool punktis 197 viidatud kohtupraktika vastuolus 17. juuni 2010. aasta kohtuotsusega CEVA *vs*. komisjon (T-428/07 ja T-455/07, EU:T:2010:240, punkt 68).

200 Nimelt tuleneb küll 17. juuni 2010. aasta kohtuotsuse CEVA *vs*. komisjon (T-428/07 ja T-455/07, EU:T:2010:240) punktist 68, et üldjuhul ei ole komisjonil lepinguliste suhete raames õigus võtta vastu ühepoolseid akte ning järelikult ei saa ta asjaomase lepingupartneri suhtes vastu võtta otsuselaadset akti, et viimane täidaks oma lepingust tulenevaid rahalisi kohustusi, vaid ta peab vajaduse korral pöörduma pädevasse kohtusse maksenõudega.

201 Kuid nagu Üldkohus 13. juuni 2012. aasta kohtuotsuses Insula *vs*. komisjon (T-246/09, ei avaldata, EU:T:2012:287, punkt 99) tõdes, tuleneb 17. juuni 2010. aasta kohtuotsusest CEVA *vs*. komisjon (T-428/07 ja T-455/07, EU:T:2010:240, punkt 68), et sellesisulise seisukohaga märkis Üldkohus vaid seda, et komisjon ei saa ainuüksi lepingu alusel võtta vastu ühepoolset akti, millega nõutakse sisse

lepingust tulenevat võlg. Seevastu ta ei välistanud, et niisuguse akti õiguslikuks aluseks võib olla näiteks finantsmääruse säte, nagu see on käesolevas asjas, kus vaidlustatud otsuse aluseks on muu hulgas finantsmääruse artikli 79 lõige 2.

202 Igal juhul, isegi kui oletada, et 17. juuni 2010. aasta kohtuotsust CEVA *vs*. komisjon (T-428/07 ja T-455/07, EU:T:2010:240) saab tõlgendada nii, et selles tehakse järeldus, et komisjonil puudub pädevus võtta vastu täitmisele pööratav otsus, millega määratakse ametlikult kindlaks lepingu alusel võlgnetav summa, tuleks niisugust järeldust eespool punktides 195–198 toodud põhjustel seega muuta.

203 Vastupidi sellele, mida hageja Üldkohtu kirjalikule küsimusele vastuseks väitis, vastab eespool punktis 197 osutatud Üldkohtu praktika ka 9. septembri 2015. aasta kohtuotsusele Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs*. komisjon (C-506/13 P, EU:C:2015:562).

204 Nimelt analüüsis Euroopa Kohus 9. septembri 2015. aasta kohtuotsuses Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs*. komisjon (C-506/13 P, EU:C:2015:562) küsimust, kas võlateatis on ELTL artikli 263 tähenduses vaidlustatav akt. Euroopa Kohus leidis, et võlateatis ei ole vaidlustatav akt, kuna see ei too kaasa õiguslikke tagajärgi, mis tulenevad avaliku võimu volituste teostamisest, vaid võlateatis on lahutamatult seotud pooltevaheliste lepinguliste suhetega antud kohtuasjas (vt selle kohtuotsuse punktid 20 ja 24).

205 Hinnates, kas võlateatis on õiguslikku, lepingulist või administratiivset laadi, kinnitas Euroopa Kohus, et kui liidu kohus võtaks endale pädevuse otsustada pelgalt lepinguliste aktide tühistamise üle, siis riskiks ta mitte üksnes sellega, et ELTL artikkel 272 kaotab oma mõtte, vaid juhtudel, mil leping ei sisalda vahekohtuklauslit, riskiks kohus laiendada oma pädevust ka ELTL artikliga 274 ette nähtud piiridest väljapoole (kohtuotsus, 9.9.2015, Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs*. komisjon, C-506/13 P, EU:C:2015:562, punkt 19).

206 Samas kontekstis rõhutas Euroopa Kohus, et juhul, kui teatav institutsioon – konkreetsemalt komisjon – otsustab rahalise toetuse eraldamiseks lepingulise meetme kasuks ELTL artikli 272 raames, on ta kohustatud jääma sellesse raamistikku, ning seega on ta eelkõige kohustatud vältima suhtes oma lepingupartneritega ebaselgeid väljendusviise, mida lepingupooled võivad tajuda ühepoolse otsustuspädevuse kohaldamisena, mis väljub lepingus ettenähtust (kohtuotsus, 9.9.2015, Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs*. komisjon, C-506/13 P, EU:C:2015:562, punkt 21).

207 Kuna 9. septembri 2015. aasta kohtuotsus Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs*. komisjon (C-506/13 P, EU:C:2015:562) puudutab võlateatise ja selle küsimuse hindamist, millist õiguskaitsevahendit saab niisuguse akti vaidlustamiseks kasutada, mitte aga täitmisele pööratava otsuse hindamist, nagu see on käesolevas asjas vaidlustatud otsuse puhul, ega sellise otsuse vastuvõtja pädevuse hindamist, ei ole järelikult see kohtuotsus käesoleval juhul asjakohane ega toeta seega hageja väidet, et komisjonil puudus vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks pädevus. Vastupidi võlateatisele, mis on lepingulise suhte kontekstis akt, mille peale ei saa esitada tühistamishagi, on vaidlustatud otsus vaieldamatult akt, mille peale saab esitada tühistamishagi, kuna selle eesmärk on tuua kaasa siduvaid õiguslikke tagajärgi, mis jäävad väljapoole pooli siduvat lepingulist suhet ning eeldavad, et komisjon teostab talle kui haldusorganile antud avaliku võimu volitusi (vt selle kohta kohtuotsused, 9.9.2015, Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs*. komisjon, C-506/13 P, EU:C:2015:562, punkt 20, ja kohtumäärus, 29.9.2016, Investigación y Desarrollo en Soluciones y Servicios IT *vs*. Commission, C-102/14 P, ei avaldata, EU:C:2016:737, punktid 55 ja 58). Tuleb nimelt täpsustada, et vaatamata sellele, et toetuslepingute artiklis II.19.5 viidatakse sõnaselgelt komisjoni võimalusele võtta vastu täitmisele pööratav otsus, nagu selleks on vaidlustatud otsus käesolevas asjas, on selle otsuse õiguslik olemus määratletud mitte toetuslepingutes või neile kohaldatavas õiguses, vaid ELTL artiklis 299 ja finantsmääruse artikli 79 lõikes 2 (vt selle kohta kohtuotsused, 13.6.2012, Insula *vs*. komisjon, T-246/09, ei avaldata, EU:T:2012:287, punktid 94–96, ja 27.9.2012, Applied Microengineering *vs*. komisjon, T-387/09, EU:T:2012:501, punkt 39).

208 Kuivõrd vaidlustatud otsus on akt, mille peale saab esitada tühistamishagi, siis ei ole käesolevas asjas õiguspärasust hindava kohtu pädevuse õigusvastase laiendamise ohtu, mida Euroopa Kohus 9. septembri 2015. aasta kohtuotsuse Lito Maieftiko Gynaikologiko kai Cheirourgiko Kentro *vs.* komisjon (C-506/13 P, EU:C:2015:562) punktis 19 mainis (vt eespool punkt 205), sest lepingu suhtes pädeval kohtul, milleks on käesoleval juhul liidu kohus, kelle poole on pöördutud ELTL artikli 272 alusel, puudub pädevus kontrollida niisuguse akti õiguspärasust (vt selle kohta kohtuotsus, 8.10.2008, Helkon Media *vs.* komisjon, T-122/06, ei avaldata, EU:T:2008:418, punkt 44). Samamoodi ei ole käesolevas asjas kohaldatav olukord, mida Euroopa Kohus mainis ülalviidatud kohtuotsuse punktis 21 (vt eespool punkt 206), sest nagu varem märgitud, jääb täitmisele pööratava akti – nagu vaidlustatud otsus – vastuvõtmine väljapoole lepingulist suhet.

209 Hageja väidab siiski, et kui tunnistada, et komisjon on pädev vastu võtma lepingust tuleneva võla sissenõudmiseks ühepoolse akti, rikutaks sellega põhiõiguste harta artiklit 47, kuna asjassepuutuval lepingupartneril puudub sellise ühepoolse akti suhtes tõhus õiguskaitsevahend (vt eespool punkt 190).

210 Sellega seoses tuleb meenutada, et tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte on liidu õiguse üldpõhimõte, mis on praegu ette nähtud põhiõiguste harta artiklis 47 (vt kohtuotsus, 6.11.2012, Otis jt, C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika). See põhimõte koosneb erinevatest elementidest, sealhulgas õigusest pöörduda kohtusse (kohtuotsus, 6.11.2012, Otis jt, C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 48).

211 Õiguse kohta pöörduda kohtusse tuleb täpsustada, et selleks, et „kohus“ saaks otsustada liidu õigusest tulenevatel õigustel ja kohustustel põhineva vaidluse üle kooskõlas põhiõiguste harta artikliga 47, on vaja, et ta oleks pädev hindama kõiki faktilisi ja õiguslikke küsimusi, mis tema lahendada olevas kohtuvaidluses asjasse puutuvad (kohtuotsus, 6.11.2012, Otis jt, C-199/11, EU:C:2012:684, punkt 49).

212 Käesolevas asjas tuleb tõdeda, et pärast hagi osalist ümberkvalifitseerimist kontrollib Üldkohus sama hagi raames nii vaidlustatud otsuse õiguspärasust kui ka lepingust tuleneva nõude põhjendatust, mis komisjonil hageja suhtes on ja mis on selle otsuse vastuvõtmise aluseks. Kuna Üldkohus on hinnanud kõiki faktilisi ja õiguslikke küsimusi, mis on käesolevas asjas asjassepuutuvad, tuleb teha järeldus, et käesolev hagi on põhiõiguste harta artikli 47 tähenduses tõhus õiguskaitsevahend.

213 Üldisemalt tuleb märkida, et juhul, kui komisjon võtab vastu täitmisele pööratava otsuse, et nõuda asjassepuutuvalt lepingupartnerilt sisse lepingust tulenev võlg, on viimasel võimalus – tingimusel, et asjaomane leping sisaldab vahekohtuklauslit ELTL artikli 272 tähenduses – esitada Üldkohtule hagi, mille õiguslik alus on nii ELTL artikkel 263 kui ka ELTL artikkel 272. Lepingupartner võib selles hagis vaidlustada mitte üksnes eelnimetatud otsuse õiguspärasuse, tuginedes aluslepingut või selle rakendusnormi puudutavatele väidetele, vaid esitada ka lepingut või sellele kohaldatavat õigust puudutavaid väiteid ja argumente ning paluda Üldkohtul, et viimane lahendaks tema ja komisjoni vahelise vaidluse sisuliselt, kasutades selleks Üldkohtule ELTL artikli 272 alusel antud täielikku pädevust (vt selle kohta kohtuotsused, 6.10.2015, Technion ja Technion Research & Development Foundation *vs.* komisjon, T-216/12, EU:T:2015:746, punkt 57, ja 9.11.2016, Trivisio Prototyping *vs.* komisjon, T-184/15, ei avaldata, EU:T:2016:652, punkt 62).

214 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb käesolev väide tagasi lükata.

b) ***Teise väite esimene osa, mille kohaselt viivitati põhjendamatult lõplike auditiaruannete edastamisega hagejale***

215 Olgu meenutatud, et Üldkohus leidis, et teise väite esimest osa, mille kohaselt viivitati põhjendamatult lõplike auditiaruannete edastamisega hagejale, tuleb käsitleda mitte üksnes teise nõude, vaid ka esimese nõude põhjendamiseks esitatud väitena, kuivõrd selline viivitus kahjustas hageja võimalust end tõhusalt kaitsta sissenõudmise haldusmenetluses, mis viis vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseni (vt eespool punkt 75).

216 Ka see väiteosa tuleb ilmselgelt tagasi lükata.

217 Nimelt, kuna lõplikud auditiaruanded edastati hagejale 10. juuni 2013. aasta kirjadega (vt eespool punkt 27), olid need dokumendid hageja käsutuses enne, kui hageja sai kätte 16. oktoobri 2013. aasta kirja, millega komisjon edastas talle võlateatised ja tegi talle seega teatavaks, et on alustatud sissenõudmise haldusmenetlust (vt eespool punkt 36). Järelikult ei mõjutanud põhjendamatu viivitus lõplike auditiaruannete hagejale edastamisel käesolevas asjas tema võimalust end sissenõudmise haldusmenetluses tõhusalt kaitsta.

218 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb esimene nõue ja seetõttu hagi täies ulatuses rahuldamata jätta.

IV. **Kohtukulud**

219 Kodukorra artikli 134 lõike 1 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud.

220 Lisaks võib Üldkohus vastavalt kodukorra artikli 135 lõikele 2 mõista kohtukulud tervikuna või osaliselt välja ka võitnud poolelt, kui see on põhjendatud võitnud poole käitumise tõttu, sealhulgas käitumise tõttu enne kohtumenetlust.

221 Käesolevas asjas võitis kohtuvaidluse komisjon ja sellest tulenevalt tuleks Üldkohtul kohtukulud, sealhulgas ajutiste meetmete kohaldamise menetlusega seotud kohtukulud vastavalt komisjoni nõuetele üldjuhul mõista välja hagejalt.

222 Kuna aga komisjon on rikkunud lepingulisi kohustusi (vt eespool punkt 178), siis tuleb kodukorra artikli 135 lõike 2 alusel teha otsus, et komisjonilt mõistetakse välja pool hageja kohtukuludest ning hagejalt mõistetakse välja komisjoni kohtukulud ja jäetakse pool hageja kohtukuludest tema enda kanda. Selline kohtukulude jaotus puudutab ka poolte kohtukulusid ajutiste meetmete kohaldamise menetluses.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (esimene koda laiendatud koosseisus)

otsustab:

1. **Jätta hagi rahuldamata.**

2. **Mõista Euroopa Komisjoni kohtukulud, sealhulgas selle institutsiooni kohtukulud ajutiste meetmete kohaldamise menetluses välja ADR Center SpA-lt ning jätta pool ADR Center SpA kohtukuludest, sealhulgas tema kohtukulud ajutiste meetmete kohaldamise menetluses tema enda kanda.**

3. Mõista komisjonilt välja pool ADR Centeri kohtukuludest, sealhulgas pool viimase kohtukuludest ajutiste meetmete kohaldamise menetluses.

Kanninen Pelikánová Buttigieg

Gervasoni Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín

Kuulutatud avalikul kohtuistungil Luxembourgis 20. juulil 2017.

Sisukord

I. Vaidluse taust 1

A. Asjaomased toetuslepingud 2

1. Toetusleping A 2

2. Toetusleping B 2

3. Toetusleping C 3

4. Toetuslepingute ülesehitus ja asjassepuutuvad ühissätted 3

a) Struktuur 3

b) Aruannete ja muude dokumentide esitamine 3

c) Komisjoni maksed 3

d) Kohaldatav õigus ja pädevad kohtud 3

e) Rahastamiskõlblikud kulud 4

f) Täitmisele pööratavad otsused 4

g) Kontrollid ja auditid 4

B. Toetuslepingute rakendamine 5

1. Toetusleping A 5

2. Toetusleping B 5

3. Toetusleping C 5

C. Auditeerimismenetlus 5

II. Menetlus ja poolte nõuded 8

III. Õiguslik käsitlus 9

A. Vastuvõetavus 9

1. Hageja teise nõude vastuvõetavus 9

2. Hageja kolmanda nõude vastuvõetavus 10

B. Sisulised küsimused 10

1. Sissejuhatavad märkused 10

2. Teine nõue 12

a) Sissejuhatavad märkused 12

1) Üldkohtu pädevus 12

2) Vaidluse suhtes kohaldatav õigus 13

b) Kolmas väide, et komisjon on rikkunud oma kohustust täita temal lasuvat tõendamiskoormist 13

c) Neljas väide, et lõplikud auditiaruanded sisaldavad vigu 17

1) Audiitorite asjatundlikkus 17

2) Tööaja arvestuse tabelid 17

3) Arvete esitamise ja maksmisega viivitamine toetuslepingute B ja C esemeks olevate meetmete raames 18

4) Liiduvälise teenusepakkuja kasutamine toetuslepingu B esemeks oleva meetme raames 20

5) Hageja töö kvaliteet 21

d) Esimene väide, mille kohaselt ei olnud audiitorite kohaldatud auditeerimise standardid poolte vahel kokku lepitud 21

e) Teine väide, mille kohaselt esiteks viivitati põhjendamatult lõplike auditiaruannete edastamisega hagejale ja teiseks haldas komisjon asjaomaseid meetmeid puudulikult 22

3. Esimene nõue, mis puudutab vaidlustatud otsuse tühistamise nõuet 24

a) Viies väide, mille kohaselt puudus komisjonil vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks pädevus 24

b) Teise väite esimene osa, mille kohaselt viivitati põhjendamatult lõplike auditiaruannete edastamisega hagejale 28

IV. Kohtukulud 28